

INSTITUT PRO DEMOKRACII A EKONOMICKOU ANALÝZU
projekt Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i.

Jak by daňové změny dopadly na domácnosti a veřejné rozpočty

Libor Dušek, Ph. D.,
Petr Janský, M. Sc.

24. února 2011

O AUTORECH

Libor Dušek, Ph.D.

Ekonom, absolvoval magisterské studium ekonomie na Univerzitě Karlově a doktorandské na University of Chicago. Nyní působí jako výzkumník, přednášející a zástupce ředitele na institutu CERGE-EI v Praze. V devadesátých letech pracoval jako výzkumník ve washingtonské Progress and Freedom Foundation a v pražském Liberálním institutu. Ve svém výzkumu se zabývá ekonomikou kriminality, mikroekonomickými důsledky vládních politik a penzijními systémy.

Petr Janský, M.Sc.

Ekonom, absolvent Univerzity Karlovy a University of Oxford. Nyní působí jako přednášející a doktorand na Institutu ekonomických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy. Spoluautor projektů zIndex.cz, který hodnotí zadavatele veřejných zakázek, a FinancialSecrecyIndex.com, který hodnotí daňové ráje. Dříve pracoval v soukromém i neziskovém sektoru a jako konzultant pro OSN. Ve svém výzkumu se zabývá rozvojem a mezinárodní ekonomikou, hospodářskou politikou a veřejnými financemi.

Zvláštní dík za pomoc při sestavování studie patří Janu Strakovi.

Upozornění: Tato studie reprezentuje pouze názory autorů a nikoliv oficiální stanovisko Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK v Praze (CERGE).

Jak by daňové změny dopadly na domácnosti a veřejné rozpočty
© Libor Dušek, Ph.D., Petr Janský, M.Sc.
Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i., 2011
ISBN: 978-80-7344-227-9

Shrnutí

Studie přináší kvantitativní vyhodnocení návrhů daňových změn, a to jak pro vládní návrh, tak pro alternativy reforem.

Současný vládní návrh reforem počítá se sjednocením sazeb daně z přidané hodnoty (DPH) na 20% a se snížením sociálního pojištění placeného zaměstnavatelem o 1.8 procentního bodu a má tyto dlouhodobé dopady:

- Průměrné domácnosti se reálné příjmy sníží o 1% a tedy 289 Kč za měsíc (což by přibližně znamenalo 127 Kč za měsíc na osobu v průměrné domácnosti).
- Důchodců se změna DPH nedotkne, protože je povinná valorizace důchodů kompenzuje v plné výši.
- Domácnostem zaměstnanců a podnikatelů klesnou reálné příjmy o přibližně 1.5%, nezaměstnaným o 2.1%. Mezi těmito domácnostmi klesnou reálné příjmy nejchudší pětina o 2.5% a nejbohatší pětina o 1%.
- Vládou navrhované výjimky, u kterých bude zachována 10% snížená sazba DPH (chléb, ryby atd.), zmírňují dopad zvýšení DPH na průměrnou domácnost pouze o 0.26% (60 Kč měsíčně).
- Krátkodobé dopady jsou více negativní než dlouhodobé dopady - průměrné domácnosti klesnou reálné příjmy o 2.3%. V dlouhém období působí pozitivně valorizace důchodů a nižší pojistné.
- Deficit veřejných rozpočtů se sníží o 30 miliard Kč. K jeho snížení přispívá 47 miliardami Kč zvýšení DPH (po započtení povinné valorizace důchodů a zvýšení cen vládních nákupů) a 2 miliardami ostatní efekty včetně úspor na mzdových nákladech veřejného sektoru. Ke zvýšení deficitu přispívá 19 miliardami Kč nižší výběr pojistného.
- Těchto 30 miliard Kč převyšuje předpokládané transformační náklady navrhované důchodové reformy o přibližně 12 miliard Kč. Transformační náklady budou způsobené přesunem části pojistného do penzijních fondů (za předpokladu, že možnosti vyvést 3% příjmů využije 50% lidí, budou činit 18 miliard Kč).
- Dojde k přerozdělení peněz v rámci veřejných rozpočtů o přibližně 13 miliard od rozpočtu státního k jiným subjektům veřejného sektoru.

Samotné sjednocení DPH na 20% by v dlouhém období snížilo reálné příjmy průměrné domácnosti o 1.57% (425 Kč za měsíc) a na jednotlivé příjmové skupiny by dopadlo mnohem rovnoměrněji než v kombinaci se snížením pojistného.

Návrh NERV (sjednocení sazeb DPH na 19% a snížení pojistného zaměstnavatelům o 5%) by měl téměř neutrální dopad na reálné příjmy průměrné domácnosti, ale bohatší domácnosti by na něm vydělaly a chudší prodělaly. Mírně by prohloubil deficit veřejných rozpočtů (o 5.5 miliardy).

Výsledky vycházejí z analýzy dat Statistiky rodinných účtů Českého statistického úřadu, která pro 3000 domácností detailně zaznamenává 300 příjmových a výdajových položek. Pro každou domácnost v souboru počítáme změnu výdajů, příjmů, daní a pojistného způsobenou těmito daňovými změnami, za použití poznatků ekonomické vědy o dopadech změn daní do cen a mezd.

Odhady dopadů na veřejné rozpočty zohledňují široké spektrum mechanismů, kterými daňové změny ovlivní rozpočet (ovlivní např. i daně z příjmů fyzických a právnických osob nebo výdaje veřejného sektoru na platy zaměstnanců).

1. Úvod

Sjednocení sazeb daně z přidané hodnoty zaujímá dominantní místo v diskusi o daňových změnách a financování důchodů. Expertní skupina pro reformu důchodů v červnu 2010 doporučila sjednotit sazby daně z přidané hodnoty (DPH) na 19% a souběžně snížit sociální pojistné placené zaměstnavatelem o 5 procentních bodů jako jeden z prvků důchodové reformy. K tomuto plánu se přihlásila i Národní ekonomická rada vlády.¹ Hlavní motivací nebylo zvýšit příjmy státního rozpočtu, ale učinit daňový systém efektivnější. V únoru koaliční ministři předložili konkrétní obrysy důchodové reformy, která počítá s možností převést 3% mzdy z důchodového pojištění do penzijních fondů a jejímž doprovodným opatřením je i sjednocení DPH na 20% při zachování několika málo druhů potravin v 10% sazbě. Tento návrh byl následně doplněn o snížení sociálního pojistného placeného zaměstnavatelem o 1.8 procentního bodu.²

Tyto návrhy nevyhnutelně vyvolaly ostré politické debaty. Zvýšení DPH zdraží potraviny, dodávky tepla či knihy; snížení DPH z 20 na 19% by většinu zboží a služeb mírně zlevnilo; nižší pojistné sníží náklady firem a zvýší čisté mzdy zaměstnanců, ale nepomůže těm, kteří nepracují. Sociální přijatelnost těchto změn nelze hodnotit bez kvalitních číselných odhadů jejich dopadů na životní úroveň domácností. Nelze ani navrhovat smysluplné sociální kompenzace – např. úpravy sociálních dávek či slev na dani – dokud nevíme, jakou újmu na životní úrovni sociálně slabší domácnosti skutečně utrpí. Politická debata dosud bohužel z žádných rigorózních odhadů nevycházela.

- Tato studie neargumentuje pro nebo proti daňovým změnám, ale předkládá konkrétní čísla o jejich dopadech na životní úroveň různých typů domácností. Hlavním přínosem je vyhodnocení, jak se dopady daňových změn liší mezi rodinami s rozdílnou úrovní příjmů, ekonomickou aktivitou či počtem dětí.
- Odhady detailně počítají, o kolik korun se změní životní náklady a čisté příjmy každé domácnosti zastoupené ve Statistice rodinných účtů; jsou tedy založeny na reálných individuálních datech o reálných domácnostech. Hlavním záměrem je posoudit, nakolik tyto změny přerozdělí daňové břemeno a tedy i zvýší či sníží nerovnosti v životní úrovni, a pouze druhotným záměrem je posoudit, o kolik se daňové břemeno „průměrné“ domácnosti zvýší.
- Dále studie prezentuje odhady dopadů na deficit veřejných rozpočtů. Zde je hlavním přínosem kvantifikace širokého spektra mechanismů, kterými změny DPH a pojistného ovlivní příjmy a výdaje rozpočtů.

Výsledky prezentujeme odděleně pro

- Návrh NERV na sjednocení DPH na 19% a snížení pojistného placeného zaměstnavatelem o 5 procentních bodů.
- Sjednocení DPH na 20% s vybranými výjimkami.
- Sjednocení DPH na 20% s vybranými výjimkami, snížením pojistného placeného zaměstnavatelem o 1.8 procentního bodu. Srovnání posledních dvou návrhů umožňuje porovnat, do jaké míry nižší pojistné zmírňuje či prohlubuje sociální dopady vyšší DPH a nakolik zmírňuje navýšení daňového břemene v důsledku vyšší DPH.

Studie navazuje na Předběžnou analýzu publikovanou myšlenkovým centrem IDEA v prosinci 2010.³ Oproti ní rozlišuje krátkodobé a dlouhodobé dopady, prezentuje dopady na domácnosti v členění podle čistého příjmu na spotřební jednotku (oproti členění podle celkového čistého příjmu) a přidává dopady na veřejné rozpočty. Model pochopitelně umožňuje posouzení téměř libovolné kombinace úprav DPH a pojistného.

2. Předpoklady

Pro propočty odhadů změn daňových sazeb do rozpočtů domácností i veřejného sektoru jsou klíčové ekonomické předpoklady o dopadu daní (daňové incidenci): jak se změny DPH promítnou do koncových cen zboží a jak se změny sazeb pojistného v nové rovnováze promítnou do hrubých mezd (a potažmo tedy i do čistých mezd a základů daně a pojistného). Zvolené předpoklady odpovídají poznatkům ekonomické empirické literatury; v případě, kdy dosavadní literatura nabízí širší spektrum odhadů, volíme ten krajní odhad, který vede k vyšším negativním dopadům na domácnosti a nižším příjmům rozpočtu (tj. naše odhady lze chápat jako opatrně pesimistické):

- Přizpůsobení cen a mezd změnám daní není okamžité, proto v prezentovaných výsledcích rozlišujeme krátkodobé a dlouhodobé (konečné) dopady. Krátkodobé dopady nastávají v podstatě okamžitě po uvedení daňové změny a projevují se v peněženkách domácností i ve státním rozpočtu v daném kalendářním roce. Nedochází při nich k žádnému přizpůsobení mezd či cen, nabízeného či poptávaného množství. Dlouhodobé dopady zohledňují přizpůsobení cen a mezd, projev se v horizontu delším než rok a jejich plný efekt může nastat i za několik let.⁴
- V krátkém období se zvýšení DPH plně promítne do vyšší ceny pro spotřebitele. Pokles DPH se v krátkém období v cenách neprojevuje.⁵
- V dlouhém období se změny DPH plně promítnou do cen pro spotřebitele.⁶ Devatenáctiprocentní DPH zdraží zboží nyní ve zvýhodněné sazbě o 8.18% a zlevní zboží nyní v základní sazbě o 0.83 procent.⁷ Dvacetiprocentní DPH zvýší ceny zboží nyní ve snížené sazbě o 9.09%.

- Pro vysvětlení krátko- a dlouhodobých dopadů změn pojistného na příjmy zaměstnanců a podnikatelů je dobré objasnit, jak jsou tyto příjmy zdaňovány. U zaměstnanců je základem hrubá mzda – ta je v krátkém období smluvně dána. Sociální a zdravotní pojištění platí zaměstnanec i zaměstnavatel jako dané procento hrubé mzdy (celkem 11 a 34 procent). Daň z příjmů platí zaměstnanec jako procento superhrubé mzdy – tedy hrubé mzdy plus pojistného placeného zaměstnavatelem.⁸ Čistým příjmem zaměstnance je tak jeho hrubá mzda minus pojistné placené zaměstnancem minus daň z příjmu. Podnikatelé platí pojistné a daň z příjmů ze svého hrubého zisku (pojistné se neodečítá od zisku při výpočtu daně z příjmu).
- V krátkém období se hrubá mzda nezmění. Při snížení pojistného (placené zaměstnavatelem) se tak krátkodobě zvýší čistý zisk zaměstnavatelů. Sníží se ale superhrubá mzda, díky čemuž zaměstnanci budou platit nižší daň z příjmu a jejich čistý příjem se zvýší.⁹
- V dlouhém období se rovnovážná hrubá mzda přizpůsobí – konkrétně předpokládáme, že se nižší pojistné promítne z jedné poloviny do vyšších mezd zaměstnanců. Jinými slovy, celkovou úsporu z nižšího pojistného a daně z příjmu si zaměstnanci a zaměstnavatelé „podělí“ v poměru 50-50.¹⁰
- U podnikatelů se v krátkém období hrubý zisk nemění a snížení pojistného se plně projeví v růstu čistého zisku. V dlouhém období hrubý zisk klesne tak, že jedna polovina daňové úspory se přenesou na spotřebitele či zaměstnance a jedna polovina zůstane podnikatelům jako vyšší čistý zisk.¹¹
- Nižší sazby přímých daní podněcují k vyšší nabídce práce, nižším daňovým únikům, nahrazování nezdaněných zaměstnaneckých benefitů platem v hotovosti, a k méně intenzivnímu využívání daňových výjimek a odpočtů. V dlouhém období se tyto podněty projeví tím, že podnikatelé i zaměstnanci na daňových příznáních budou vykazovat vyšší zdanitelné příjmy (zisky a mzdy). Tento vztah byl bohatě zdokumentován na datech z vyspělých zemí i některých tranzitivních ekonomik¹² a popisuje jej tzv. elasticita základu daně.¹³ Odhady této elasticity pro český daňový systém chybějí; ze zahraničních odhadů proto konzervativně bereme ty z dolního spektra a předpokládáme elasticitu 0.05 pro zaměstnance a 0.3 pro OSVČ.
- Důchody budou valorizovány o minimální povinnou valorizaci danou zákonem, tj. o zvýšení cenové hladiny do 1 roku od zvýšení DPH. Výpočty nezohledňují žádnou další legislativu, která možná bude přijata v souvislosti se změnou DPH a pojištění (např. úpravy některých sociálních dávek, regulace cen léků, přerozdělení daní mezi státním rozpočtem a kraji a obcemi, nebo momentálně projednávanou úpravou výpočtu důchodů atd.). Naše odhady splňují princip ceteris paribus, tj. odhadují pouze dopady změny DPH a sociálního pojištění a ne dalších eventuálních politik.

3. Dopad na životní úroveň domácnosti

3.1. Metodologie

Výpočet odhadu dopadů na životní úroveň domácností využívá Statistiku rodinných účtů Českého statistického úřadu (SRÚ) za rok 2009.¹⁴ Toto šetření obsahuje detailní údaje o příjmech a výdajích reprezentativního vzorku téměř 3000 českých domácností a údaje o struktuře a ekonomické aktivitě domácnosti (počet, věk, rodinné a ekonomické postavení všech členů domácnosti). Jako základní jednotku analýzy využíváme domácnost a při prezentaci výsledků jsou domácnosti členěny podle ekonomické aktivity přednosty (zaměstnanci, podnikatelé, důchodci apod.) a podle příjmových skupin definovaných dle příjmů na tzv. spotřební jednotku v domácnosti.¹⁵ Toto měřítko příjmu vyjadřuje skutečnou ekonomickou úroveň domácnosti přesněji než celkové příjmy domácnosti či průměrné příjmy na jednoho člena.

Pro každou domácnost v souboru počítáme, jak se změny DPH projeví v nákladech na pořízení jejího „spotřebního koše“. Ke každé výdajové položce přičítáme zvýšení či snížení ceny v důsledku změny DPH, podle toho, zda daná položka patří do snížené nebo základní sazby DPH nebo zda je od DPH osvobozena.¹⁶

Výpočet dopadu změn pojistného na čisté příjmy z hlavního zaměstnání počítá pro každého zaměstnance v souboru nové hodnoty čisté mzdy z údajů o hrubé mzdě a zaplacené dani z příjmů.¹⁷ U příjmů z podnikání je výpočet složitější, protože SRÚ uvádí pouze čistý příjem z podnikání. Z čistého příjmu tak nejdříve musíme dopočítat hrubý příjem jednak přičtením slev na dani za poplatníka a dítě (které lze vyvodit na základě údajů o členech domácnosti) a dále přičtením odečitatelných položek, které doplňujeme na základě odhadů z agregátních dat o struktuře daňových příznání.¹⁸ Z takto upraveného hrubého příjmu počítáme čistý příjem po daňových změnách aplikací nových daňových sazeb a předpokladů o přizpůsobení zisku daňovým změnám. Součet změn přes všechny položky výdajů a příjmů je naším odhadem reálných čistých příjmů pro jednotlivé domácnosti; ve výsledcích uvádíme celkový dopad na průměrnou domácnost daného typu.¹⁹ (Detailní popis metodiky lze poskytnout na vyžádání.)

Změnu životní úrovně ukazují Tabulky 1 až 9. Uvádějí jednak změnu reálného příjmu domácnosti v korunách měsíčně (tj. růst čistého příjmu minus růst životních nákladů), jednak v procentech stávajících výdajů domácnosti.²⁰

3.2. Výsledky – sjednocení DPH na 19% a snížení pojistného o 5%

Krátkodobé dopady tohoto „balíčku“ jsou nevyhnutelně negativní (viz levá část Tabulky 1). Pro průměrnou

Tabulka 1**Sjednocení DPH na 19% a snížení pojistného placeného zaměstnavatelem o 5%
Dopady na reálné příjmy domácností dle jejich příjmu**

	Krátkodobé dopady		Dlouhodobé dopady	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
Průměr	-1.85	-375	0.27	68
0–10% (nejchudší)	-2.78	-342	-1.49	-206
10%–20%	-2.38	-354	-0.53	-119
20%–30%	-2.59	-386	-0.37	-78
30%–40%	-2.33	-429	-0.13	-51
40%–50%	-1.76	-360	0.39	39
50%–60%	-1.79	-401	0.26	40
60%–70%	-1.49	-384	0.59	118
70%–80%	-1.34	-351	0.96	205
80%–90%	-1.15	-337	1.34	315
90%–100% (nejbohatší)	-0.86	-401	1.70	414

Tabulka 2**Sjednocení DPH na 19% a snížení pojistného placeného zaměstnavatelem o 5%
Dopady na reálné příjmy domácností dle jejich ekonomické aktivity**

	Krátkodobé dopady		Dlouhodobé dopady	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
Zaměstnanci s nižším vzděláním	-1.80	-433	0.24	54
Zaměstnanci s vyšším vzděláním	-1.52	-450	0.79	178
Samostatně činní	-0.34	-129	0.34	72
Domácnosti neaktivních osob s ekon. aktivními členy	-1.98	-483	0.60	132
Důchodci (nepracující) bez ekon. aktivních členů	-2.69	-349	0.10	13
Nezaměstnaní	-2.64	-382	-1.40	-168
Ostatní domácnosti bez ekon. aktivních členů	-2.44	-297	-1.60	-188

domácnost činí 375 Kč měsíčně (1.85 procent stávajících výdajů). Jsou koncentrovány na chudší domácnosti – procentuální propad životní úrovně u 10% nejchudších domácností činí 2.78% zatímco u 10% nejbohatších jen 0.86%. Dokonce v absolutních číslech je pokles životní úrovně nejvyšší u 4. příjmového decilu (429 Kč měsíčně).

V dlouhém období působí téměř všechny efekty na rozpočty domácností pozitivně – snižují se ceny zboží v základní sazbě, důchody jsou valorizovány, hrubé mzdy se přizpůsobují novému pojistnému směrem nahoru, a pouze hrubé zisky podnikatelů nepatrně klesají.

V dlouhém období má sjednocení DPH a snížení pojistného v podstatě nulový dopad na živostní úroveň průměrné domácnosti. Reálné příjmy se zvýší o 0.27 procent, tj. přibližně 68 Kč měsíčně. Výsledek řádově odpovídá zjištění

(kapitola 4.1), že celý balík opatření je mírně deficitní pro veřejný sektor – 5.5 miliardy, o které se zvyšuje deficit veřejných rozpočtů (tj. přibližně o 100 Kč na domácnost měsíčně), zůstává nevyhnutelně v sektoru domácností či firem. Ovšem dlouhodobé efekty ještě prohlubují nerovnosti mezi příjmovými skupinami. Zatímco nejchudší domácnosti si v dlouhém období oproti krátkému polepší o 1.3 procenta a jejich životní úroveň v konečném důsledku klesá o 1.49 procent (206 Kč měsíčně), nejbohatší domácnosti si v dlouhém období oproti krátkému polepší o 2.6 procent a jejich životní úroveň v konečném důsledku roste o 1.7 procent (414 Kč měsíčně). Domácnosti do 4. decilu si celkově pohorší, byť mírně (ve 2. až 4. decilu klesá životní úroveň o 0.13 až 0.53 procenta); jedinou skupinou, která zaznamenává výraznější dlouhodobý pokles, je právě 1. decil. Domácnosti od 5. decilu zaznamenávají nárůst životní úrovně pod jedno procento, a nejbohatší dva decily větší než jedno procento.

Tabulka 3**Sjednocení DPH na 19% a snížení pojistného placeného zaměstnavatelem o 5%
Dopady na reálné příjmy domácností dle počtu dětí**

	Krátkodobé dopady		Dlouhodobé dopady	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
0	-1.99	-324	0.51	117
1	-1.49	-388	0.12	64
2	-1.64	-518	-0.27	-64
3	-1.87	-558	-0.94	-222
4	-2.08	-730	-0.98	-317

Tabulka 4**Sjednocení DPH na 20% (s výjimkami pro některé potraviny)
Dopady na reálné příjmy domácností dle jejich příjmu**

	Před valorizací		Po valorizaci	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
Průměr	-2.60	-577	-1.57	-425
0–10% (nejchudší)	-3.11	-409	-2.14	-328
10%–20%	-2.73	-428	-1.17	-265
20%–30%	-2.86	-446	-0.87	-204
30%–40%	-2.68	-520	-0.99	-268
40%–50%	-2.37	-516	-0.96	-303
50%–60%	-2.59	-585	-1.66	-414
60%–70%	-2.54	-656	-1.92	-539
70%–80%	-2.47	-644	-1.98	-541
80%–90%	-2.44	-682	-2.08	-599
90%–100% (nejbohatší)	-2.25	-883	-1.92	-793

Dopady podle ekonomické aktivity domácností ukazuje Tabulka 2. V souladu s teoretickými předpoklady je v dlouhém období sjednocení DPH a snížení pojistného přínosné pro ekonomicky aktivní domácnosti (zaměstnanec a podnikatel), zvyšuje jejich reálné příjmy v průměru o 54 až 178 Kč měsíčně. Důchodců se v podstatě nedotkne, a poškodí ekonomicky neaktivní (tj. zejména nezaměstnané – v průměru o 168 Kč měsíčně).

Domácnosti bez dětí a s jedním dítětem by celkově mírně vydělaly, zatímco domácnosti se dvěma a více dětmi prodělaly (Tabulka 3). První, druhé a třetí dítě v domácnosti zhoršuje dopad o 53, 128, a 159 Kč. Je to dáno tím, že mezi domácnosti bez dětí či s málo dětmi převažují důchodci (kteří jsou kompenzováni valorizací) a lidé s vyššími příjmy (pro něž přínos z nižšího pojistného převyšuje vyšší životní náklady z DPH).

V dodatku B a C ukazujeme separátně výsledky pro samostatné sblížení DPH na 19% a samostatné snížení pojistného o 5% pro ilustraci, jak se každá z těchto daňových změn podílí na celkových výsledcích.

**3.3. Výsledky – sjednocení DPH na 20%
(s výjimkami pro některé potraviny)**

Dopady aktuálního vládního návrhu na sjednocení DPH na 20% s několika drobnými výjimkami u potravin ukazují Tabulky 4 až 6. Návrh krátkodobě pouze zvyšuje ceny potravin, tepla, knih atd. a dlouhodobé efekty se od těch krátkodobých liší pouze ve valorizaci důchodů.²¹ Před valorizací se průměrné domácnosti sníží životní úroveň o 2.6 procent (577 Kč měsíčně). Toto břemeno je rozloženo velmi rovnoměrně napříč příjmovými skupinami od 2. do 9. decilu – rozdíl mezi těmito domácnostmi nepřesahuje 0.5 procenta (od 2.37 do 2.86 procent). Určitou výjimkou jsou dopady na obě krajní příjmové skupiny – nejchudších 10% ztrácí procentuálně nejvíce (3.11, tj. 409 Kč) a nejbohatších 10% procentuálně nejméně (2.25, tj. 883 Kč). I tak se dopady na nejchudší a nejbohatší skupiny neliší o více než o jeden procentní bod.

Druhá polovina Tabulky 4 ukazuje konečné dopady sjednocení DPH po valorizaci důchodů. Jsou více rovnoměrné než krátkodobé. V průměru si domácnosti pohorší o 1.57% (425 Kč). Výrazněji dopadne na desetinu

Tabulka 5
Sjednocení DPH na 20% (s výjimkami pro některé potraviny)
Dopady na reálné příjmy domácností dle jejich ekonomické aktivity

	Před valorizací		Po valorizaci	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
Zaměstnanci s nižším vzděláním	-2.62	-633	-2.39	-582
Zaměstnanci s vyšším vzděláním	-2.53	-728	-2.36	-690
Samostatně činní	-2.52	-732	-2.27	-677
Domácnosti neaktivních osob s ekon. aktivními členy	-2.52	-618	-0.87	-259
Důchodci (nepracující) bez ekon. aktivních členů	-2.67	-347	0.22	25
Nezaměstnaní	-2.86	-428	-2.29	-340
Ostatní domácnosti bez ekon. aktivních členů	-2.48	-300	-2.19	-255

nejchudších (2.14%) a na celou bohatší polovinu populace (1.66 až 2.08%). Naopak výrazně méně dopadá na 2. až 5. příjmový decil (0.96 až 1.17%). Důvodů je několik. Za prvé, valorizace důchodů automaticky a téměř úplně kompenzuje růst životních nákladů důchodců. Za druhé, důchodci nepatří mezi nejchudší příjmové vrstvy. Nejvíce jsou zastoupeni ve 2. až 5. decilu.²² Jak ukazuje Tabulka 10, podíl domácností důchodců na celkovém počtu domácností ve 2. až 5. decilu (40 až 64 procent) je výrazně vyšší než jejich podíl v populaci (28%). Oproti tomu podíl domácností důchodců na počtu domácností v prvním decilu (30%) je v podstatě stejný jako jejich podíl v populaci.

Na chudé domácnosti ne-důchodců dopadnou změny DPH podstatně tvrději. Pro srovnání uvádíme dlouhodobé dopady na domácnosti s výjimkou důchodců v dodatku A. V průměru těmito domácnostem klesají reálné příjmy o 2.26%, a těm ve 2. až 5. decilu o 2.2% až v 2.8%. Celkově mírný dopad na „nižší střední vrstvy“ (pokud tak lze označit domácnosti ve 2. až 5. decilu) je zcela dán dominantním podílem důchodců v těchto skupinách. Naopak uvnitř těchto příjmových skupin jsou největší rozdíly v dopadech mezi domácnostmi důchodců a ostatními.

Třetí důvod je klíčový pro pochopení, jak kvantitativně velký význam mají dvě sazby DPH na přerozdělování od bohatých k chudým: Mezi jednotlivými příjmovými skupinami nejsou radikální rozdíly v zastoupení různých druhů zboží (v nižší a vyšší sazbě DPH), a některé rozdíly zvýhodňují bohaté. Graf 1 ukazuje podíl výdajů na potraviny, zboží, a služby v desetiprocentní a dvacetiprocentní sazbě DPH a podíl výdajů nepodléhajících DPH, pro průměrnou domácnost a pro jednotlivé příjmové decily. Domácnosti v 1. až 3. decilu opravdu utrácí viditelně více za potraviny v základní sazbě (okolo 23%) než nejbohatší tři decily (okolo 15%). Ale bohatší domácnosti mají výrazně vyšší „ostatní“ výdaje zatížené desetiprocentní sazbou DPH – jedná se převážně o výdaje na práce spojené s bydlením a pořízení nově postavených bytů a domů. Snaha dotovat bydlení prostřednictvím DPH

nevýhnutelně dotuje nejbohatší domácnosti a odstranění toho zvýhodnění by naopak dopadlo více na bohaté.

Vhodně cílené sociální dávky by měly negativní důsledky na chudé domácnosti zmírnit. Slovo *cílené* je třeba zdůraznit. Pro ilustraci jsme provedli alternativní výpočet, ve kterém nejen důchody, ale všechny sociální dávky (kromě nemocenské), jsou plošně valorizovány o růst cen.²³ Tímto se pokles životní úrovně domácností v nejchudším decilu zmírňuje o čtyři desetiny procenta (na 1.63%) a u ostatních decilů se zmírňuje o jednu až dvě desetiny procenta. Plošné zvýšení tak velmi nedostatečně zmírňuje dopad na nejchudší domácnosti. Důvodem je velké rozpětí sociálních dávek napříč celou populací – 10% nejchudších by při plošné valorizaci inkasovalo pouhých 18% dodatečných výdajů na sociální dávky.

Sjednocení DPH v krátkém období dopadá velmi podobně na jednotlivé typy domácností. (Tabulka 5). Dlouhodobé dopady jsou důležitější. Důchodci by – jako jediní - byli sjednocením DPH nedotčeni; jejich reálný příjem roste byť o symbolických 25 Kč měsíčně. V našem výpočtu jsou důchody valorizovány podle průměrného dlouhodobého zvýšení životních nákladů,²⁴ a tato valorizace adekvátně kompenzuje důchodcům růst jejich životních nákladů. Na všechny ostatní typy domácností by sjednocení DPH dopadlo výrazněji, a na všechny podobně (nezaměstnaní – 2.27%, podnikatelé – 2.29%). Při hypotetické plošné valorizaci všech dávek by nezaměstnaným poklesly reálné příjmy o 1.43%, zaměstnancům s nižším vzděláním o 2.17%.

Výsledky podle počtu dětí ukazuje Tabulka 6. Větší počet dětí znamená vyšší nárůst životních nákladů – bez započtení valorizací se životní náklady rodin s jedním dítětem zvýší o 682 Kč, tj. o 215 Kč více než bezdětným. Druhé dítě přidává dalších 164 Kč. V procentuálním vyjádření už výrazné rozdíly mezi domácnostmi s různým počtem dětí nejsou. Je to dáno tím, že rodiny s dětmi mají vyšší celkové příjmy i výdaje. Vyšší absolutní dopad na rodiny s jedním či dvěma dětmi je způsoben tím, že tyto rodiny

Tabulka 6
Sjednocení DPH na 20% (s výjimkami pro některé potraviny)
Dopady na reálné příjmy domácností dle počtu dětí

	Před valorizací		Po valorizaci	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
0	-2.63	-467	-1.07	-243
1	-2.48	-682	-2.32	-646
2	-2.61	-846	-2.55	-828
3	-2.70	-829	-2.66	-820
4	-2.54	-915	-2.50	-899

Tabulka 7
Sjednocení DPH na 20% a snížení pojistného placeného zaměstnavatelem o 1.8%
Dopady na reálné příjmy domácností dle jejich příjmu

	Krátkodobé dopady		Dlouhodobé dopady	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
Průměr	-2.33	-505	-1.03	-289
0-10% (nejchudší)	-2.97	-383	-2.01	-307
10%-20%	-2.59	-399	-0.98	-226
20%-30%	-2.75	-423	-0.68	-166
30%-40%	-2.54	-485	-0.72	-207
40%-50%	-2.14	-460	-0.56	-208
50%-60%	-2.30	-519	-1.10	-286
60%-70%	-2.16	-559	-1.21	-359
70%-80%	-2.07	-541	-1.12	-329
80%-90%	-1.98	-562	-1.08	-339
90%-100% (nejbohatší)	-1.77	-721	-0.87	-461

více utrácejí, a nikoli samotnou přítomností dítěte v rodině (při stejném počtu členů domácnosti). Projevuje se to i tím, že rodiny se třemi dětmi, které jsou o něco chudší než rodiny se dvěma dětmi, zaznamenávají o 17 Kč menší nárůst životních nákladů.²⁵ Tyto odhady naznačují, jak by měly být nastaveny eventuální kompenzace rodinám s dětmi, pokud je snahou, aby na sjednocení DPH nedoplatily hůře než domácnosti bez dětí.

Koaliční návrh zachovává několik položek potravin v 10% sazbě DPH. Jak významná je tato výjimka pro celkové dopady? Za chléb, ryby, brambory, atd. utrácejí domácnosti v průměru 2.9% celkových výdajů, což je pouze 16% výdajů na potraviny, které jsou nyní ve zvýhodněné sazbě. Zdanění všech potravin 20% sazbou by ve srovnání se současnými navrženými výjimkami snížilo životní úroveň o dodatečných 60 Kč pro průměrnou domácnost, a o 50 Kč pro domácnosti v nejchudším decilu. Z Grafu 1 je patrné, že potraviny s navrhovanou výjimkou konzumují o něco více domácnosti ve 2. až 5. decilu – takže tento návrh nezvýhodňuje ty opravdu nejchudší.

3.4 Výsledky – sjednocení DPH na 20% (s výjimkami pro některé potraviny) a snížení pojistného o 1.8%

Snížení pojistného zmírňuje dopady sjednocení DPH tím, že v krátkém období zaměstnanci ušetří na dani z příjmu a podnikatelé na pojistném a v dlouhém období se zaměstnancům též nepatrně zvýší mzdy. V krátkém období tak průměrné domácnosti klesá reálná životní úroveň o 505 Kč (Tabulka 7), oproti 577 Kč při samostatném zvýšení DPH. V procentním vyjádření tedy o 2.33%. Dopady jsou mnohem méně rovnoměrné než při samotném sjednocení DPH. Krátkodobě si nejchudší decil pohorší o 2.97% a nejbohatší decil o 1.77%.

Dlouhodobě si průměrná domácnost pohorší o 1.03% (289 Kč měsíčně). Dopady jsou ovšem viditelně odlišné pro nejchudší desetinu domácností oproti zbylým devíti desetinám. Těm nejchudším klesá v konečném důsledku životní úroveň o 2.01% (307 Kč). Pro všechny ostatní klesá o přibližně 1 procento, od 0.56% (208 Kč) v 5. decilu po 1.21% (359 Kč) v 7. decilu. Je to dáno kombinací dvou faktorů: valorizací důchodů, která růst cen zcela

Tabulka 8**Sjednocení DPH na 20% a snížení pojistného placeného zaměstnavatelem o 1.8%
Dopady na reálné příjmy domácností dle jejich ekonomické aktivity**

	Krátkodobé dopady		Dlouhodobé dopady	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
Zaměstnanci s nižším vzděláním	-2.32	-561	-1.56	-387
Zaměstnanci s vyšším vzděláním	-2.17	-632	-1.38	-428
Samostatně činní	-1.73	-517	-1.89	-568
Domácnosti neaktivních osob s ekon. aktivními členy	-2.32	-570	-0.39	-139
Důchodci (nepracující) bez ekon. aktivních členů	-2.67	-346	0.24	27
Nezaměstnaní	-2.77	-410	-2.05	-294
Ostatní domácnosti bez ekon. aktivních členů	-2.43	-295	-2.09	-245

Tabulka 9**Sjednocení DPH na 20% a snížení pojistného placeného zaměstnavatelem o 1.8%
Dopady na reálné příjmy domácností dle počtu dětí**

	Krátkodobé dopady		Dlouhodobé dopady	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
0	-2.39	-416	-0.58	-138
1	-2.13	-579	-1.65	-456
2	-2.26	-730	-1.95	-629
3	-2.40	-731	-2.22	-665
4	-2.38	-852	-2.14	-769

kompenzuje a která se týká převážně domácností ve 2. až 5. decilu. A dále úsporou na pojistném a růstem mezd, ze kterého benefitují pracující domácnosti, koncentrované v bohatší polovině. Mezi nejchudšími převažují nezaměstnaní a další ekonomicky neaktivní domácnosti (ovšem ne důchodci), kteří jsou jen minimálně ovlivněni jak valorizací důchodů, tak změnou pojistného. (Viz Tabulka 10 a Graf 2.)

Poměrně mírný dopad na domácnosti ve 2. až 5. decilu je dán čistě vysokou přítomností důchodů v těchto příjmových skupinách. Rozdělení dopadů na ostatní domácnosti (v jejichž čele nestojí důchodce) je výrazně odlišné (viz dodatek A). Domácnostem v 1. a 2. decilu klesá reálný příjem o 2.59, respektive 2.42 procent; domácnostem v 9. a 10. decilu klesá reálný příjem o 1.09, respektive 0.87 procent.

Případné změny sociálních dávek je tak opravdu nutné cílit na ty nejchudší – námi provedená hypotetická valorizace všech dávek snižuje rozdíl v poklesu životní úrovně mezi desetinou nejchudších a průměrem z 1 procenta na 0.7 procenta, tedy nevýrazně.

V krátkém období jsou relativně zvýhodněny domácnosti podnikatelů – jejich reálný příjem klesá o 1.73% – a rela-

tivně znevýhodněni nezaměstnaní – jejich reálný příjem klesá o 2.77% (Tabulka 8). Dlouhodobé dopady jsou důležitější. Důchodci jsou – stejně jako při samostatném sjednocení DPH – nedotčeni; jejich reálný příjem rovněž nepatrně roste. Pracujícím (ať už zaměstnancům nebo podnikatelům) klesá dlouhodobě životní úroveň v průměru o 1.38 až 1.89% – pozitivní efekty nižšího pojistného dle očekávání kompenzují vyšší ceny jen o přibližně tři čtvrtě procenta celkových výdajů. Nezaměstnaní zůstávají nejvíce postiženou skupinou (pokles o 2 procenta). Při hypotetické plošné valorizaci všech dávek by nezaměstnaným poklesly reálné příjmy o 1.19%, zaměstnancům s nižším vzděláním o 1.34%.

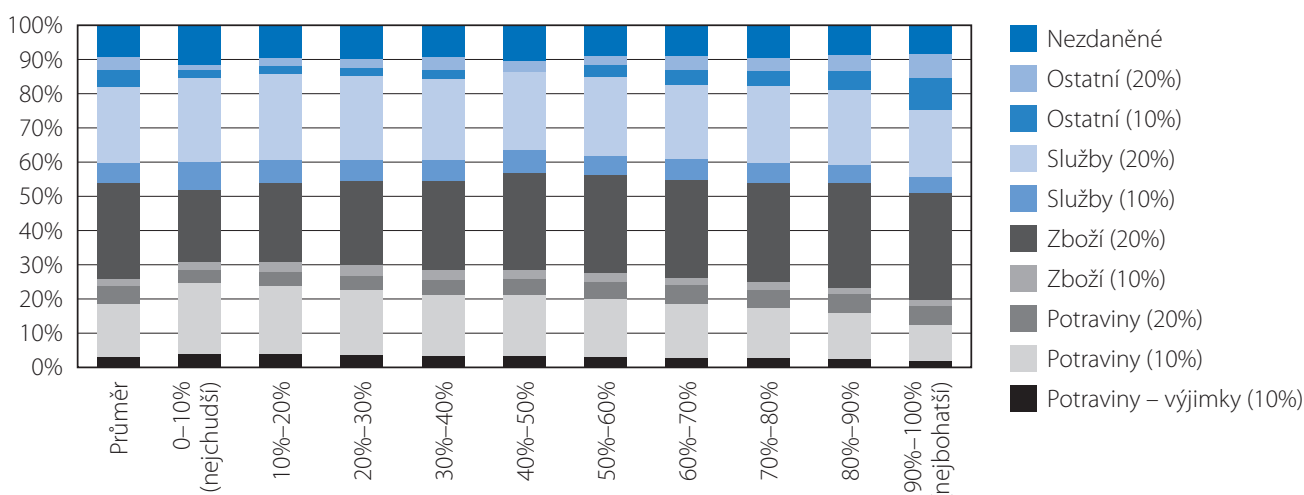
Oproti samotnému sjednocení DPH se rozevírají nůžky mezi domácnostmi s jedním a dvěma dětmi oproti domácnostem se 3 nebo 4 dětmi (Tabulka 9). Domácnostem s jedním dítětem klesá životní úroveň o 1.65%, zatímco domácnostem se 3 dětmi o 2.22%. (Při samotném sjednocení DPH jsou tyto rozdíly zanedbatelné.)

V dodatku D ukazujeme výsledky pro hypotetické snížení pojistného o 1.8% jakožto ilustraci, proč sjednocení DPH spojené se snížením pojistného viditelně zvyšuje nerovnosti v životní úrovni, na rozdíl od samotného sjednocení DPH.

Tabulka 10
Podíl domácností dle ekonomické aktivity v příjmových decilech

	Zaměstnanci s nižším vzděláním	Zaměstnanci s vyšším vzděláním	Samostatně činní	Domácnosti neaktivních osob	Důchodci (nepracující)	Nezaměstnaní	Ostatní	Celkem
0–10%	16.0%	5.0%	13.7%	0.6%	29.7%	27.3%	8.0%	100.0%
10%–20%	22.6%	8.3%	10.4%	1.2%	53.4%	3.3%	0.9%	100.0%
20%–30%	16.9%	8.6%	6.5%	1.5%	63.5%	2.7%	0.0%	100.0%
30%–40%	19.6%	12.8%	8.0%	2.1%	52.3%	4.5%	0.9%	100.0%
40%–50%	23.8%	16.9%	11.9%	4.2%	40.4%	1.8%	0.9%	100.0%
50%–60%	30.0%	27.0%	13.7%	5.3%	22.6%	1.5%	0.0%	100.0%
60%–70%	30.6%	31.5%	19.0%	9.2%	8.3%	0.9%	0.6%	100.0%
70%–80%	33.3%	38.9%	13.1%	8.3%	4.8%	1.8%	0.0%	100.0%
80%–90%	27.9%	51.1%	13.1%	5.3%	1.8%	0.6%	0.3%	100.0%
90%–100%	21.4%	58.2%	15.1%	4.5%	0.6%	0.0%	0.0%	100.0%
Celkem	24.2%	25.8%	12.4%	4.2%	27.7%	4.4%	1.2%	

Graf 1
Výdaje domácností podle sazeb DPH a příjmových skupin

4. Dopady na veřejné rozpočty

Sjednocení DPH a snížení pojistného ovlivní příjmy a výdaje veřejných rozpočtů několika mechanismy. Zde intuitivně vysvětlujeme jednotlivé mechanismy a uvádíme odhad, jakou částkou mění příjmy či výdaje rozpočtu.²⁶ Pro detailní metodiku výpočtů odkazujeme čtenáře na Dodatek E. Primárně se zajímáme o dopad na deficit veřejných rozpočtů jako celku, čili (v jazyce národních účtů) na deficit sektoru vládních institucí. Ty zahrnují centrální státní orgány, státní a ostatní mimorozpočtové fondy, veřejné školy, obce, kraje, příspěvkové organizace, zdravotní pojišťovny atd. Navrhovaná opatření ale výrazně odlišně mění rozložení příjmů a výdajů státního rozpočtu a jiných složek veřejného sektoru, zejména obcí a krajů. Proto uvádíme i odhad změn příjmů a výdajů státního rozpočtu za předpokladu, že stávající mechanismy pře-

rozdělování peněz mezi státním rozpočtem a ostatními složkami veřejného sektoru budou zachovány. Pro co nejvyšší aktuálnost odhadu jsou agregátní údaje o výdajích veřejných rozpočtů převzaty ze státního rozpočtu na rok 2011.²⁷

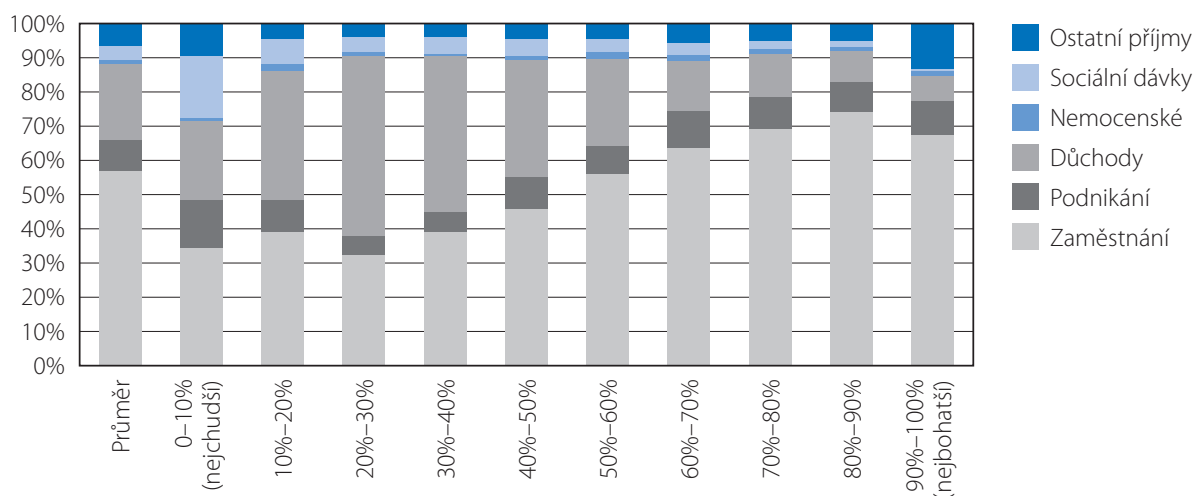
4.1. Sjednocení DPH na 19%, snížení pojistného placeného zaměstnavatelem o 5%.

Dopad na jednotlivé daně a výdaje ukazuje Tabulka 11. Kladná čísla označují, že daný mechanismus snižuje deficit veřejných rozpočtů (zvyšuje příjmy či snižuje výdaje).

1. Příjmy z DPH

Sjednocení DPH skokově zvyšuje příjmy v nižší sazbě DPH o 65.9 miliard Kč a snižuje příjmy v základní sazbě o 8.6 miliard. Dlouhodobý přínos je o téměř 2 miliardy

Graf 2
Struktura příjmů domácností podle příjmových skupin

Tabulka 11
Dopad sjednocení DPH na 19% a snížení pojistného o 5% na deficit veřejných rozpočtů (v mil. Kč)

	Veřejné rozpočty		Státní rozpočet	
	krátkodobý dopad	dlouhodobý dopad	krátkodobý dopad	dlouhodobý dopad
1a. Příjmy z DPH – snížená sazba	65,921	65,921	45,943	45,943
1b. Příjmy z DPH – zvýšená sazba	-8,624	-10,263	-6,011	-7,153
2a. Příjmy z pojistného – zaměstnanců	-55,133	-48,844	-55,133	-48,844
2b. Příjmy z pojistného – podnikatelů	-3,974	-3,981	-3,974	-3,981
3a. Příjmy z daně z příjmů fyzických osob – zaměstnanců	-7,574	-2,981	-5,277	-2,077
3b. Příjmy z daně z příjmů fyzických osob – podnikatelů	0	-9	0	-4
4. Příjmy z daně z příjmů právnických osob	6,261	2,877	4,362	2,005
5. Výdaje veřejného sektoru na zboží a služby	-8,796	-6,032	-1,345	-353
6. Výdaje na platy a pojistné zaměstnanců	10,958	5,036	5,436	2,485
7. Výdaje na důchody (valorizace)	0	-7,192	0	-7,192
Celkem	-962	-5,467	-15,998	-19,171

nižší, neboť zboží dnes zdaněné základní sazbou zlevní, a tím se sníží i základ daně.

2. Příjmy z důchodového pojištění

V krátkém období se nemění hrubé mzdy ani zisky podnikatelů, a příjmy z pojistného od zaměstnavatelů skokově klesají o 55.1 miliardy a od podnikatelů o 4 miliardy.

V dlouhém období nastávají dva efekty: (1) Pojistné, které zaměstnavatelé uspoří, se z poloviny promítne do růstu mezd, čímž vzroste i výběr pojistného. Dle našeho propočtu dopadu tento efekt zvýší hrubé mzdy o 2.1 procenta. Naopak úspora na pojistném u podnikatelů se projeví v poklesu jejich hrubého zisku, dle našeho propočtu o 1.3 procenta, čímž výběr pojistného u OSVČ klesá. (2) Díky nižším daňovým sazbám porostou zda-

nitelné příjmy zaměstnanců i podnikatelů, díky čemuž poroste výběr pojistného. Tyto efekty zvýší příjmy z pojistného o cca 6 miliard, takže dlouhodobý pokles příjmů bude 48.8 miliard od zaměstnavatelů a 4 miliardy od podnikatelů.

3. Daň z příjmů fyzických osob

Základem daně je superhrubá mzda, tedy hrubá mzda navýšená o povinné pojistné placené zaměstnavatelem.²⁸ Sníží-li se pojistné, automaticky se sníží základ daně a tedy i příjmy státu z daně z příjmů. V krátkém období tak mechanicky poklesnou příjmy z této daně o 7.6 miliardy.²⁹

Dlouhodobé efekty popsané výše pro důchodové pojistné působí stejně i na daň z příjmu. V jejich důsledku dlouhodobě klesají příjmy z daně z příjmů jen o 3 miliardy.

Tabulka 12

Dopad sjednocení DPH na 20% na deficit veřejných rozpočtů (v mil. Kč)

	Veřejné rozpočty		Státní rozpočet	
	krátkodobý dopad	dlouhodobý dopad	krátkodobý dopad	dlouhodobý dopad
Příjmy z DPH – snížená sazba	65,804	65,804	45,852	45,852
Příjmy z DPH – zvýšená sazba	0	0	0	0
Výdaje veřejného sektoru na zboží a služby	-9,773	-9,773	-1,495	-1,495
Výdaje na důchody (valorizace)	0	-9,024	0	-9,024
Celkem	56,030	47,007	44,358	35,334

4. Daň z příjmů právnických osob

O stejnou částku, o kterou se sníží pojistné, klesnou v krátkém období i náklady firem, a tedy vzroste i daň z příjmů právnických osob. V dlouhém období, díky rovnovážnému přizpůsobení mezd, se tento efekt zmírní. Odhad růstu příjmů z této daně činí 6.3 miliardy Kč v krátkém období a 2.9 miliardy Kč v dlouhém období.

5. Výdaje veřejného sektoru na zboží a služby

Změna DPH se promítne i do cen, za které nakupuje zboží a služby veřejný sektor. Vyšší výběr daně se zčásti neutralizuje vyššími výdaji. U veřejného sektoru však nákupy zboží a služeb ve snížené sazbě mají nižší podíl než u domácností,³⁰ změny DPH se tudíž v nákladech veřejného sektoru projeví mírněji. V krátkém období výdaje veřejného sektoru vzrostou o 8.8 miliard, v dlouhém o 6 miliard. Největší měrou se na něm podílí úhrady zdravotních pojišťoven za léky, které jsou nyní zdaněny 10% a které v roce 2009 činily 52 miliard.³¹ Sjednocení DPH je jednorázově zvýší o 4.2 miliardy.

6. Výdaje na platy zaměstnanců veřejného sektoru.

Veřejný sektor je největším zaměstnavatelem, na platy zaměstnanců utratil v roce 2009 celkem 294 miliard Kč.³² Jako každý zaměstnavatel i veřejný sektor ušetří 5% na pojistném.³³ Krátkodobě to představuje úsporu téměř 11 miliard Kč. V dlouhém období se i mzdy ve veřejném sektoru přizpůsobí novým sazbám pojistného stejně jako mzdy v soukromém sektoru; dlouhodobá úspora na platech bude nižší, celkem 5 miliard.

7. Výdaje na důchody (valorizace).

Dle našeho odhadu sjednocení DPH zvýší spotřebitelské ceny průměru o 2.54%. O stejné procento se tak zvýší výdaje na důchody, tj. celkem o 7.2 miliardy. Valorizace nastává až v dalším kalendářním roce po růstu cen, v krátkém období je tedy nárůst výdajů na důchody nulový.

V celkovém součtu sjednocení DPH na 19% a snížení pojistného o 5% zvýší deficit veřejných rozpočtů o 5.5 miliardy. Kombinace těchto opatření není rozpočtově neutrální. Snížení pojistného je příliš vysoké; má-li být

přesun daňového břemene neutrální pro státní rozpočet, mělo by pojistné být sníženo o 4.4 procenta. Případné valorizace dalších dávek či slevy na dani deficit ještě prohloubí; například plošná valorizace sociálních dávek o růst cen by výdaje zvýšila o dodatečných 1.5 miliardy.³⁴

4.2. Sjednocení DPH na 20%

Výpočet je identický s předchozím, pouze zde nehrají roli žádné mechanismy, které souvisí s přizpůsobením mezd všech zaměstnanců či platů zaměstnanců veřejného sektoru. Krátkodobě i dlouhodobě sjednocení DPH přinese až 65 miliard Kč příjmů do veřejných rozpočtů.³⁵ Je ale nutno počítat s podstatně vyššími výdaji na valorizaci důchodů (9 miliard) i vyššími výdaji veřejného sektoru na nákup zboží a služeb (9.7 miliardy, v čemž léky tvoří 4.6 miliardy). Oproti sjednocení DPH na 19% zde není žádná úspora ze zlevnění většiny nákupů veřejného sektoru.

V celkovém součtu se deficit veřejných rozpočtů snižuje o 47 miliard Kč, tedy 35% schváleného deficitu státního rozpočtu na 2011.

4.3. Sjednocení DPH na 20% a snížení pojistného o 1.8%

Oproti samotnému zvýšení DPH se zde přidávají efekty ze snížení pojistného, již popsané v kapitole 4.1, pouze jejich význam je proporčně menší s tím, že pojistné se snižuje jen o 1.8 procentního bodu. V dlouhém období klesají kvůli nižší sazbě příjmy z pojistného o 17.3 miliardy u pojistného od zaměstnanců a 1.4 miliardy u pojistného od podnikatelů. Ostatní přizpůsobovací mechanismy mají omezený význam (dlouhodobý pokles daně z příjmů fyzických osob o 1 miliard, růst daně z příjmů právnických osob o 1 miliard, úspora veřejného sektoru na mzdových nákladech o 1.8 miliardy).

V součtu se deficit veřejných rozpočtů snižuje o téměř 30 miliard, tedy 22% schváleného deficitu státního rozpočtu na 2011.

4.4. Souvislost s penzijní reformou

Daňové změny jsou navrhovány v souvislosti s penzijní reformou, která má umožnit lidem převést část

Tabulka 13
Dopad sjednocení DPH na 20% a snížení pojistného o 1.8% na deficit veřejných rozpočtů (v mil. Kč)

	Veřejné rozpočty		Státní rozpočet	
	krátkodobý dopad	dlouhodobý dopad	krátkodobý dopad	dlouhodobý dopad
Příjmy z DPH – snížená sazba	65,804	65,804	45,852	45,852
Příjmy z DPH – zvýšená sazba	0	0	0	0
Příjmy z pojistného – zaměstnanců	-19,848	-17,321	-19,848	-17,321
Příjmy z pojistného – podnikatelů	-1,431	-1,433	-1,431	-1,433
Příjmy z daně z příjmů fyzických osob – zaměstnanců	-2,727	-1,039	-1,900	-724
Příjmy z daně z příjmů fyzických osob – podnikatelů	0	-3	0	-1
Příjmy z daně z příjmů právnických osob	2,254	1,006	1,570	701
Výdaje veřejného sektoru na zboží a služby	-9,773	-9,773	-1,495	-1,495
Výdaje na platy a pojistné zaměstnanců	3,945	1,760	1,957	868
Výdaje na důchody (valorizace)	0	-9,024	0	-9,024
Celkem	38,224	29,977	24,707	17,423

důchodového pojištění (3% mzdy) do penzijních fondů. Zjištěné snížení deficitu je nutno vztáhnout k tzv. transformačním nákladům důchodové reformy – tj. propadu ve výběru pojistného, které dobrovolné spoření do fondů způsobí.

Jejich odhad stojí a padá na předpokladu, jaké procento lidí využije možnosti přesunout část pojistného do penzijních fondů. Jen částečným vodítkem jsou zkušenosti podobných zemí s penzijní reformou – v Maďarsku a na Slovensku k fondům přešlo 50, respektive 60% z těch, kteří si mohli vybrat.³⁶ V Česku lze očekávat, že k fondům přejde menší část populace, z několika důvodů: Slovensko a Maďarsko uskutečnily reformu v době, kdy postoj k výnosům na finančních trzích fondů byl optimističtější než dnes. Dle průzkumů veřejného mínění z roku 2010 je důvěra českého obyvatelstva k penzijním fondům nízká – 62 procent respondentů soukromým penzijním fondům nedůvěřuje nebo spíše nedůvěřuje, a 75% respondentů by se o osud svých peněz ve fondech rozhodně bálo nebo spíše bálo.³⁷ (Průzkumy bohužel nekladly otázku, zda by respondenti v případě opt-outu své peníze fondům skutečně svěřili.) Politická rizika fondových systémů, v době před 5 či 10 lety brána jako nulová, jsou nyní zřejmá a budou české obyvatelstvo od fondů více odrazovat. Návrh současné reformy rovněž obsahuje povinnost při vyvedení 3% mezd do fondů též spořit dodatečně 2% ze svého. Pro lidi, kteří nechtějí spořit více, to znamená dodatečnou nevýhodu fondového systému.

Předpokládáme, že polovina občanů se rozhodne ve fondech spořit (tedy přesněji, že polovina ze 3% mezd bude převedena do fondů). Jedná se zřejmě o horní hranici, a tedy o spíše o pesimističtější scénář, pokud jde o dopad na rozpočet. Propad ve výběru pojistného pak činí dlouhodobě 17.7 miliardy.

Celkový přínos změn DPH a pojistného (30 miliard) výrazně převyšuje propad pojistného kvůli vyvedení mezd do fondů o 12 miliard. Tato část dopadů na rozpočet tak neslouží k financování důchodové reformy, ale k prostému snížení rozpočtového deficitu. Pouze v krajním a zcela nerealistickém scénáři, kdy by 100% lidí přešlo do penzijních fondů, by dodatečné příjmy nestačily krýt transformační náklady (celkový deficit veřejných rozpočtů by se prohloubil o 5.5 miliardy). A naopak, ve druhém krajním scénáři, kdy by do penzijních fondů nepřešel nikdo, by celých 30 miliard posloužilo ke snížení schodku.

4.5. Přerozdělení uvnitř veřejného sektoru

Bez ohledu na konkrétní parametry způsobuje zvýšení DPH a snížení pojistného výrazný přesun příjmů a výdajů uvnitř veřejného sektoru, směrem od státního rozpočtu. Ukazuje jej např. pravá polovina Tabulky 13. Zatímco deficit veřejných rozpočtů jako celku se sníží o 30 miliard, deficit rozpočtu státního se sníží jen o 17.4 miliardy. Rozdíl se musí projevit jako přebytek v jiných rozpočtech veřejného sektoru, zejména obcí a krajů. Je to dáno mechanismy alokace daní a dotací, které bereme jako dané. Zejména 30% příjmů z DPH a daně z příjmu fyzických osob jde automaticky do rozpočtů obcí a krajů – takže např. sjednocení DPH na 20% přináší 23 miliard Kč krajům a obcím. Jen polovina úspor na mzdových nákladech připadá státnímu rozpočtu.³⁸ Oproti tomu sociální pojištění je 100% příjmem státního rozpočtu, takže jeho snížení dopadá pouze na centrální vládu. Samostatnou kapitolou je zvýšení úhrad za léky o 4.6 miliardy, které (za předpokladu, že nedojde k přerozdělení peněz ve zdravotnictví či ke zvýšení zdravotního pojištění) dopadne do rozpočtů zdravotních pojišťoven. I u ostatních daňových změn je rozsah přerozdělení uvnitř veřejného sektoru obdobný.

Též transformační náklady eventuální penzijní reformy dopadnou plně na státní rozpočet. Při našem předpokladu padesátiprocentní participace dodatečné příjmy rozpočtu státního (17.4 miliardy) v podstatě pokryjí transformační náklady (17.7 miliard). Reformy by byly rozpočtově neutrální pro státní rozpočet, byť přebytkové pro veřejné rozpočty jako celek.

Principiálně nelze říci, zda tato realokace financí uvnitř veřejného sektoru je žádoucí či ne.³⁹ Teoreticky stát může změnit pravidla přerozdělování, aby daňové změny dopadly na všechny složky veřejného sektoru rovnoměrně. V praxi je to nerealistické, neboť to obnáší změnu bezpočtu stávajících rozpočtových mechanismů, často zakotvených v zákoně.⁴⁰ A protože zachování stávajících pravidel bude v případě reformy pro řadu subjektů výhodné, budou se mu bránit.

5. Závěry a doporučení

Smyslem studie nebylo doporučit či odmítnout určitou daňovou reformu, ale kvantifikovat očekávané dopady reformních návrhů, které jsou v posledních měsících „na stole“. Některé hodnotové závěry a doporučení pro daňovou politiku však vyslovit lze:

- Sjednocení DPH nezpůsobí radikální změnu v nerovnostech v životní úrovni mezi chudými a bohatými. S výjimkou důchodců ponесou náklady všichni. Procentuální rozdíl mezi nejvíce postiženou a nejméně postiženou příjmovou skupinou je 1.27%.
- Valorizace důchodů nad rámec zákonného pravidla není nutná. Zvýšení důchodů o růst cen adekvátně kompenzuje růst životních nákladů důchodců (s výjimkou krátkodobého růstu cen v nižší sazbě DPH).
- Případné valorizace sociálních dávek je nutno cílit na nejhudší domácnosti, jejich plošná valorizace by pomohla širokému spektru domácností a jen malá část peněz by pomohla těm skutečně potřebným (sjednocení DPH v kombinaci se snížením pojistného dopadá dvakrát hůře na desetinu nejhudších domácností ve srovnání se zbytkem populace).
- Vhodná implementace reformy může zmírnit některé sociální dopady. Sociální dávky lze upravit současně. Je-li smyslem reformy zefektivnit daňový systém a nikoli snížit (reálné) výdaje na důchody, je vhodné sjednocení DPH časovat na pozdější část roku, aby hned po skoku cen byly důchody automaticky valorizovány k 1. lednu.
- Dle naší předchozí analýzy (zkoumající dopady samotného sjednocení DPH a bez valorizací)⁴¹ nemá smysl ze sociálních ohledů udržovat dvě sazby DPH blízko sebe, např. ve variantě 17 a 20 procent. Relativní dopady na různé typy domácností jsou v podstatě identické se sjednocením na 19 procentech, přitom systém se dvěma sazbami DPH je administrativně nákladnější. (Jinými slovy, dvě sazby DPH plní svoji redistribuční funkci jen pokud jsou řádově rozdílné.) Tento závěr ostatně platí i pro navrhované výjimky z dvacetiprocentní sazby.
- Sníženou sazbou DPH je nyní zdaněna řada zboží a služeb, na které bohatí utrácejí větší procento svých příjmů než chudí. Zejména byty v novostavbách, práce spojené s rekonstrukcí bytu a domu, knihy, kulturní akce. Zvýšení DPH pouze u těchto položek by *zmírnilo* nerovnosti v životní úrovni mezi bohatými a chudými. (Zřejmě největší „perličkou“, která nemá ve zvyhodněné sazbě žádné sociální opodstatnění, jsou lyžařské vleky.)
- Jakákoli reforma by neměla prohloubit deficit veřejných rozpočtů; v tomto ohledu by návrh NERV na sjednocení DPH na 19% spolu se snížením pojistného o 5% mírně deficitní. Rozpočtově neutrální by bylo snížení pojistného o 4.4%.
- Vyvedení 3% pojistného do penzijních fondů realisticky sníží příjmy rozpočtu o téměř 18 miliard Kč. Zvýšení DPH lze považovat za nutné pro důchodovou reformu jen do té míry, do které pokryje tento výpadek. K tomu by ale stačilo sjednotit DPH na 18.4 procentech. Nebo zvýšit dolní sazbu DPH na 16.6 procent (bez výjimek na vybrané potraviny).
- Ovšem navrhované řešení generuje dodatečných 12 miliard, které slouží pouze ke snížení deficitu veřejných rozpočtů. Deficit je třeba snižovat a zvýšení DPH je jedním z možných opatření. Ale stejně tak jsou možná i jiná opatření, z nichž žádné nesouvisí s penzijní reformou.
- Je třeba očekávat realokaci zdrojů ve veřejném sektoru od centrální vlády směrem k obcím, krajům a dalším veřejným subjektům v řádu 13 miliard. Je-li taková realokace brána jako nežádoucí (což zde netvrdíme, ale jedná se o změnu vůči statu quo), je třeba zároveň připravit změny rozpočtových pravidel a určení daní.

Dodatek A – Domácnosti s výjimkou domácností důchodců

Tabulka 14

Sjednocení DPH na 20% a snížení pojistného placeného zaměstnavatelem o 1.8% s výjimkou domácností důchodců

	Před valorizací		Po valorizaci	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
Průměr	-2.20	-566	-1.52	-410
0–10% (nejchudší)	-2.78	-428	-2.59	-408
10%–20%	-2.65	-544	-2.42	-498
20%–30%	-2.35	-507	-1.95	-439
30%–40%	-2.31	-559	-1.69	-435
40%–50%	-2.26	-582	-1.68	-468
50%–60%	-2.25	-533	-1.52	-379
60%–70%	-2.15	-579	-1.38	-403
70%–80%	-2.07	-548	-1.22	-355
80%–90%	-1.97	-564	-1.09	-343
90%–100% (nejbohatší)	-1.76	-723	-0.87	-463

Tabulka 15

Sjednocení DPH na 20% s výjimkou domácností důchodců

	Před valorizací		Po valorizaci	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
Průměr	-2.58	-665	-2.26	-598
0–10% (nejchudší)	-2.97	-464	-2.76	-437
10%–20%	-2.95	-604	-2.81	-578
20%–30%	-2.64	-570	-2.44	-540
30%–40%	-2.60	-630	-2.23	-560
40%–50%	-2.63	-675	-2.35	-626
50%–60%	-2.62	-618	-2.23	-544
60%–70%	-2.56	-685	-2.15	-599
70%–80%	-2.49	-657	-2.12	-577
80%–90%	-2.43	-687	-2.12	-609
90%–100% (nejbohatší)	-2.25	-887	-1.93	-797

Dodatek B – Dopady sjednocení DPH na 19% na reálné příjmy domácností

Tabulka 16
Dle příjmu domácností

	Krátkodobé dopady		Dlouhodobé dopady	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
Průměr	-2.61	-572	-1.31	-339
0–10% (nejchudší)	-3.15	-412	-1.97	-290
10%–20%	-2.76	-432	-1.08	-232
20%–30%	-2.89	-450	-0.86	-181
30%–40%	-2.71	-522	-0.89	-227
40%–50%	-2.36	-513	-0.79	-242
50%–60%	-2.59	-583	-1.36	-332
60%–70%	-2.52	-649	-1.54	-425
70%–80%	-2.45	-636	-1.57	-420
80%–90%	-2.42	-671	-1.62	-456
90%–100% (nejbohatší)	-2.21	-853	-1.42	-587

Tabulka 17
Dle ekonomické aktivity domácnosti

	Krátkodobé dopady		Dlouhodobé dopady	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
Zaměstnanci s nižším vzděláním	-2.62	-627	-1.95	-465
Zaměstnanci s vyšším vzděláním	-2.49	-712	-1.87	-535
Samostatně činní	-2.52	-725	-1.82	-533
Domácnosti neaktivních osob s ekon. aktivními členy	-2.53	-616	-0.70	-201
Důchodci (nepracující) bez ekon. aktivních členů	-2.71	-352	0.03	6
Nezaměstnaní	-2.89	-431	-2.01	-289
Ostatní domácnosti bez ekon. aktivních členů	-2.54	-307	-1.88	-215

Tabulka 18
Dle počtu dětí v domácnosti

	Krátkodobé dopady		Dlouhodobé dopady	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
0	-2.64	-466	-0.93	-196
1	-2.47	-670	-1.86	-505
2	-2.60	-832	-2.06	-660
3	-2.69	-825	-2.20	-662
4	-2.53	-905	-2.05	-709

Dodatek C – Dopady snížení pojistného o 5 procentních bodů na reálné příjmy domácností

Tabulka 19
Dle příjmu domácností

	Krátkodobé dopady		Dlouhodobé dopady	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
Průměr	0.76	197	1.59	407
0–10% (nejchudší)	0.37	70	0.48	84
10%–20%	0.38	78	0.56	113
20%–30%	0.30	64	0.49	103
30%–40%	0.38	93	0.76	177
40%–50%	0.61	152	1.18	281
50%–60%	0.80	182	1.63	372
60%–70%	1.04	265	2.14	544
70%–80%	1.12	284	2.53	625
80%–90%	1.27	334	2.97	772
90%–100% (nejbohatší)	1.35	451	3.12	1001

Tabulka 20
Dle ekonomické aktivity domácnosti

	Krátkodobé dopady		Dlouhodobé dopady	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
Zaměstnanci s nižším vzděláním	0.82	194	2.18	519
Zaměstnanci s vyšším vzděláním	0.97	262	2.66	714
Samostatně činní	2.18	595	2.16	605
Domácnosti neaktivních osob s ekon. aktivními členy	0.54	132	1.31	333
Důchodci (nepracující) bez ekon. aktivních členů	0.02	3	0.06	7
Nezaměstnaní	0.24	49	0.61	121
Ostatní domácnosti bez ekon. aktivních členů	0.10	10	0.28	27

Tabulka 21
Dle počtu dětí v domácnosti

	Krátkodobé dopady		Dlouhodobé dopady	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
0	0.65	141	1.44	313
1	0.98	282	1.99	569
2	0.96	314	1.79	597
3	0.82	267	1.26	440
4	0.45	175	1.07	393

Dodatek D – Dopady snížení pojistného o 1.8 procentního bodu na reálné příjmy domácností

Tabulka 22
Dle příjmu domácností

	Krátkodobé dopady		Dlouhodobé dopady	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
Průměr	0.28	72	0.54	137
0–10% (nejchudší)	0.14	26	0.13	21
10%–20%	0.14	29	0.20	39
20%–30%	0.11	23	0.19	38
30%–40%	0.14	34	0.27	61
40%–50%	0.22	56	0.40	95
50%–60%	0.29	66	0.56	128
60%–70%	0.38	97	0.71	180
70%–80%	0.40	103	0.87	212
80%–90%	0.46	121	1.01	261
90%–100% (nejbohatší)	0.49	163	1.05	332

Tabulka 23
Dle ekonomické aktivity domácnosti

	Krátkodobé dopady		Dlouhodobé dopady	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
Zaměstnanci s nižším vzděláním	0.30	72	0.83	196
Zaměstnanci s vyšším vzděláním	0.35	95	0.98	262
Samostatně činní	0.79	215	0.38	109
Domácnosti neaktivních osob s ekon. aktivními členy	0.20	48	0.48	120
Důchodci (nepracující) bez ekon. aktivních členů	0.01	1	0.02	3
Nezaměstnaní	0.09	18	0.23	46
Ostatní domácnosti bez ekon. aktivních členů	0.05	5	0.10	10

Tabulka 24
Dle počtu dětí v domácnosti

	Krátkodobé dopady		Dlouhodobé dopady	
	% výdajů	Kč/měsíc	% výdajů	Kč/měsíc
0	0.24	51	0.49	105
1	0.36	103	0.68	190
2	0.35	115	0.60	199
3	0.30	98	0.45	154
4	0.16	63	0.36	130

Dodatek E – Metodika výpočtu dopadů daňových změn na příjmy a výdaje veřejných rozpočtů

1. Příjmy z DPH.

Výpočet jednoduše rozděluje očekávaný výběr DPH v roce 2011 (celkem 278.5 miliard) dle podílu příjmů z DPH ve snížené a základní sazbě v roce 2010 (26.3, respektive 73.7%⁴²) a na takto dopočítané základy daně uplatňuje jednotnou sazbu 19%, eventuelně 20%). Pro výjimky na vybrané potraviny ve variantě 20% sazby snižuje dodatečný přínos o podíl zvýhodněných potravin (chleba, ryb atd.) na celkových výdajích za zboží a služby nyní zdaněné zvýhodněnou sazbou. Ten je 10.16% (dle vlastního výpočtu ze Statistiky rodinných účtů). V souladu s rozpočtovým určením daní připadá 30.32% změn příjmů z DPH obcím a krajům.

2. Příjmy z důchodového pojištění.

Odhad krátkodobého efektu aplikuje nové sazby pojistného na stávající vyměřovací základy. Dle informace poskytnuté odborem sociálního pojištění Ministerstva práce a sociálních věcí činil v roce 2010 výběr pojistného od zaměstnanců a zaměstnavatelů 287.2 miliardy Kč a od podnikatelů 20.7 miliardy Kč. Tyto hodnoty dále indexujeme očekávaným růstem výběru pojistného v návrhu státního rozpočtu na rok 2011, který činí 7.46%. Jelikož pojistné činí 28% vyměřovacího základu pro zaměstnance i podnikatele, dopočítání agregátního vyměřovacího základu a změny výběru pojistného (ze stávajícího základu) při změně pojistného je věcí mechanického výpočtu.

Pro odhad dlouhodobého efektu v důsledku přizpůsobení rovnovážných mezd a zisků nejprve odvozujeme procentuální růst hrubých mezd zaměstnanců a hrubých zisků podnikatelů za předpokladů, že v dlouhém období jejich čisté příjmy vzrostou pouze o polovinu celkové daňové úspory. Dle tohoto výpočtu při snížení pojistného placeného zaměstnavatelem o 5% vzrostou hrubé mzdy o 2.09% a hrubé zisky klesnou o 1.29%.⁴³ Při snížení pojistného placeného zaměstnavatelem o 1.8% vzrostou hrubé mzdy o 0.75% a hrubé zisky klesnou o 0.47%. O tato procenta se změny vyměřovací základy pojistného uvedené v předchozím odstavci, a tedy i výběr důchodového pojistného (již dle nových sazeb).

Odhad dlouhodobého efektu v důsledku přizpůsobení vykazovaných příjmů vychází z předpokladů o velikosti elasticity zdaňovaných příjmů (0.05 pro zaměstnance a 0.3 pro podnikatele). Stávající vyměřovací základy pojistného je třeba navýšit o součin těchto elasticit a změny v mezních daňových sazbách. Ty počítáme jako mezní změnu všech daní (daně z příjmů a pojistného placeného zaměstnancem i zaměstnavatelem) vůči změně superhrubé mzdy, resp. hrubého zisku. Mezní daňové

sazby dnes činí 48.58% pro zaměstnance a 36.35% pro OSVČ. Snížení pojistného placeného zaměstnavatelem o 5 procentních bodů snižuje mezní daňové sazby na 46%, respektive 33.9%; snížení o 1.8 procentního bodu je snižuje na 47.7% a 35.5%

3. Daň z příjmů fyzických osob

Krátkodobě snížení pojistného placeného zaměstnavatelem sníží daň z příjmu zaměstnance o částku rovnou hrubé mzdě krát sazba daně z příjmů krát změna sazby pojistného, tj. o 0.75% hrubé mzdy při snížení o 5 procent a 0.27% hrubé mzdy při snížení o 1.8%. Dílčí základ daně je stejný jako základ pro pojistné zaměstnanců (uvedený výše), pouze navýšený o 34%. Tento základ je dále nutné snížit o tu část celkového objemu mezd, která efektivně nepodléhá dani z příjmů – důvodem jsou slevy na dani a odečitatelné položky, díky kterým část zaměstnanců (zejména s nižšími příjmy a větším počtem dětí) platí nulovou daň. Dle našeho výpočtu z dat ve Statistice rodinných účtů tvoří mzdy zaměstnanců, kteří neplatí daň z příjmu, 8.42 procent celkových mezd všech zaměstnanců. Krátkodobě snížení příjmů z daně z příjmu pak činí výše zmíněných 0.75% (ev. 0.27%) z takto upravených celkových hrubých mezd.

Kvantifikace dlouhodobých efektů (jak z přizpůsobení rovnovážných mezd, tak z vyšších vykazovaných příjmů) je analogická jako u dopadů na pojistné.

4. Daň z příjmů právnických osob

Snížení pojistného placeného zaměstnavatelem zvýší v krátkém období základ daně z příjmů právnických osob o částku uspořenou na pojistném. Tu odhadujeme jako snížení sazby (tj. 5% nebo 1.8%) krát objem hrubých mezd v podnikatelské sféře, který činí 832.7 miliard Kč.⁴⁴ Tuto částku dále snižujeme o náš expertní odhad podílu celkových mezd vyplácených firmami, které neplatí daň z příjmů (20%). V dlouhém období se mzdy přizpůsobí směrem nahoru a tím se i sníží základ daně (odhad růstu mezd byl popsán výše pro odhad příjmů ze sociálního pojištění).

5. Výdaje veřejného sektoru na zboží a služby.

Změna DPH se promítne i do cen, za které nakupuje zboží a služby veřejný sektor. U veřejného sektoru ale nákupy zboží a služeb ve snížené sazbě mají nižší podíl než u domácností,⁴⁵ změny DPH se tudíž v nákladech veřejného sektoru projeví mírněji.

Dopad sjednocení DPH na výdaje veřejného sektoru jako celku počítáme odděleně pro tři skupiny výdajů: nákupy veřejného sektoru od soukromého sektoru na běžnou

spotřebu, nákupy na investice, a úhrady léků zdravotními pojišťovnami. Nákupy na spotřebu a investice jsou uváděny ve statistice národních účtů sektoru vlády⁴⁶ jako mezispotřeba a tvorba hrubého kapitálu.⁴⁷ Výdaje na léky uvádí publikace ÚZIS.⁴⁸ Nejnovější údaj ve statistikách pro všechny tyto veličiny je z roku 2009, proto jej na úroveň roku 2011 indexujeme růstem nominálního HDP.⁴⁹ Zjistit podíl nákupů zboží a služeb podle sazeb DPH vládní statistiky bohužel přímo neumožňují (nejen pro veřejné rozpočty jako celek, ale ani pro státní rozpočet). U mezispotřeby odvozujeme podíl nákupů v jednotlivých sazbách DPH z input-output matice národních účtů, publikované ČSÚ.⁵⁰ Dle našeho výpočtu je 18% nákupů veřejného sektoru na běžnou spotřebu zdaněno sníženou sazbou a 76% základní sazbou. U tvorby hrubého kapitálu předpokládáme, že sazby DPH mají stejný podíl jako u publikovaných veřejných zakázek (v nichž zcela převažují investice), tj. 7.7% se sníženou sazbou a 92.3% se základní sazbou.⁵¹ Výdaje na úhradu léků podléhají plně snížené sazbě. Do takto odhadnutých výdajů ve snížené a zvýšené sazbě promítáme změnu cen v důsledku změn DPH, které jsou stejné jako u spotřebitelů.⁵²

Dopad na výdaje státního rozpočtu počítáme analogicky, jako běžné a investiční výdaje však zahrnujeme pouze ty nákupy, které jsou explicitně uvedeny v návrhu zákona o státním rozpočtu.⁵³ Úhrady léků jdou mimo státní rozpočet.

6. Výdaje na platy zaměstnanců veřejného sektoru

U snížení pojistného placeného zaměstnavatelem spočívá výpočet krátkodobých dopadů v aplikaci nižší sazby pojistného na celkový objem mezd ve veřejném sektoru, eventuelně celkový objem mezd hrazených ze státního rozpočtu. Celkový objem mezd (294 miliard Kč v roce 2009) je převzat z národních účtů, tabulky hlavních agregátů sektoru vládních institucí.⁵⁴ Tuto částku jsme pro rok 2011 neindexovali vzhledem k aktuálním platovým škrtům ve veřejném sektoru. Celkový objem mezd hrazených ze státního rozpočtu tvoří jednak náklady na platy státních zaměstnanců a ozbrojených sil přímo uvedených jako výdaje státního rozpočtu (příloha E, tabulka T-1, řádek 50 státního rozpočtu na rok 2011), jednak výdaje příspěvkových organizací, jejichž mzdové náklady na hlavní činnost jsou přímo hrazeny ze státního rozpočtu (příloha F, tabulka T-14, sloupec J). Výpočet dlouhodobého efektu v důsledku přizpůsobení mezd spočívá v mechanickém zohlednění růstu mezd o 2.09% (ev. 0.75%) a nových sazeb pojistného na tyto objemy mezd; výpočet je analogický jako v bodě 2.

7. Výdaje na důchody (valorizace)

Výpočet mechanicky navyšuje očekávané výdaje státního rozpočtu na důchody v roce 2011 (354.7 miliardy Kč) o náš odhad průměrného růstu životních nákladů v důsledku vyšší DPH ze statistiky rodinných účtů (2.025% pro sjednocení DPH na 19%, 2.54% pro sjednocení DPH na 20% s několika výjimkami). Průměr je vážený celkovými výdaji domácností, není tedy přesně shodný s růstem cen pro průměrnou domácnost uvedeným v Tabulce 1.

Poznámky:

¹ Závěrečná zpráva Poradního expertního sboru ministra financí a ministra práce a sociálních věcí, červen 2010, http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/vf_duchod_ref_pes_55891.html. Reforma penzijního systému podle NERV prezentovaná 14. 12. 2010 (http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/NERV_Duchodova-reforma.pdf).

² Tisková zpráva MPSV ze dne 22.2.2011, <http://www.mpsv.cz/files/clanky/10406/22022011.pdf>.

³ Předběžná analýza IDEA, Dušek, Janský, 16. Prosince 2010, „Odhad dopadů navrhovaných změn sazeb DPH na životní náklady domácností“ (http://idea.cerge-ei.cz/documents/pa_201001.pdf)

⁴ Datum některých dlouhodobých dopadů lze určit velmi přesně – např. valorizace důchodů nastává k 1. lednu následujícího roku. Oproti tomu přizpůsobení mezd probíhá postupně a může trvat i více let (Hammermesh, Daniel 1980: Factor Market Dynamics and the Incidence of Taxes and Subsidies, Quarterly Journal of Economics, Vol 95, No. 4, Dec 1980, p 751–764.)

⁵ Empirická literatura konzistentně nachází pomalejší pokles cen při snížení daně a rychlejší růst cen při zvýšení daně (při růstu daně často okamžitě zvýšení na novou rovnovážnou úroveň). Viz např. Peltzman, S., 2000 „Prices Rise Faster than They Fall“, Journal of Political Economy, vol. 108(3), 466–502.; Carbonnier 2005 working paper „Is tax shifting asymmetric: Evidence from French VAT reforms, 1995–2000“.

⁶ Empirické studie o dopadu nepřímých daní do cen zboží nacházejí úplné nebo téměř úplné promítnutí daňových změn do cen, a v případě některých druhů zboží na nedokonale konkurenčních trzích nacházejí více než úplné promítnutí do cen (tj. že cena pro spotřebitele roste o vyšší částku, než o kolik prodejcem roste daň). Viz např. Poterba 1996 „Retail price reactions to changes in state and local sales taxes“, National Tax Journal; Besley, T. and Rosen, H. 1999. „Sales Taxes and Prices: An Empirical Analysis“, National Tax Journal, 52(2), 157–178; Carbonnier 2007 „Who Pays Sales Taxes? Evidence from French VAT reforms, 1987–1999“. Oproti tomu existující české studie lze interpretovat tak, že růst sazeb DPH se do cen nepromítá plně. Naše odhady tak lze považovat za horní hranici dopadů na skutečné náklady domácností. (ČNB 2010) ve svém citlivostním scénáři zvýšení snížené sazby DPH v roce 2012 z 10% na 14% odhaduje primární dopad do inflace na 1 procentní bod (tzn. průměrně 0.25 procentního bodu inflace za každý procentní bod zvyšující sníženou sazbu DPH). (ČNB 2009) odhadovala, že očekávaný dopad zvýšení sazeb DPH o jeden procentní bod kromě cigaret na inflaci by byl v roce 2010 kolem 0.41 procentního bodu. ČNB, 2009. Zpráva o inflaci – IV/2009. Vliv regulovaných cen a dalších administrativních opatření na inflaci v letech 2008 – 2009 a očekávání jejich dalšího vývoje. Ke stažení na: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2009/2009_IV/Boxy_a_prilohy/zoi_IV_2009_box_II.html.

ČNB, 2010. Zpráva o inflaci – IV/2010. Vliv regulovaných cen a dalších administrativních opatření na inflaci v letech 2008 – 2009 a očekávání jejich dalšího vývoje. Ke stažení na adrese: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2010/2010_IV/download/zoi_IV_2010.pdf.

⁷ Nynější ceny už v sobě zahrnují stávající DPH, tj. procentní změna spotřebitelských cen při plném promítnutí 19-ti procentní DPH je $0.09/1.1 = 8.18\%$ u zboží ve snížené sazbě a $-0.01/1.2 = 0.83\%$.

⁸ Přesněji, jako procento superhrubé mzdy snížené o odečitatelné položky typu úroky z hypoték či dary na obecně prospěšné účely.

⁹ Např. pro zaměstnance s průměrnou mzdou 23,665 Kč měsíčně to znamená úsporu na dani z příjmu ve výši 2,130 Kč ročně (při snížení pojistného o 5%), eventuelně o 767 Kč ročně (při snížení pojistného o 1.8%), a to bez ohledu na uplatňované odečitatelné položky (pokud platí daň z příjmu alespoň v této výši).

¹⁰ Poznatzky z empirických studií zkoumajících dopady sociálního pojistného na mzdy lze rozdělit do dvou skupin. Zhruba polovina studií nachází promítnutí vyššího pojistného v plné výši do nižších čistých mezd zaměstnanců, zatímco celkové náklady zaměstnavatele (superhrubá mzda) se nemění. (Viz např. Brittain 1972 „The Payroll Tax for Social Security“, Brookings Institution; Gruber 1995 „The evidence of payroll taxation: Evidence from Chile“, Journal of Labour Economics; Anderson and Meyer 2000 „The effects of the unemployment insurance payroll tax on wages, employment, claims and denials“, Journal of Public Economics). Další polovina studií nachází, že vyšší pojistné se do nižších čistých mezd promítá zhruba jednou polovinou, a druhou polovinou tak zvyšuje superhrubou mzdu. (Viz např. Holmlund 1983 „Payroll Taxes and Wage Inflation: The Swedish Experience“, The Scandinavian Journal of Economics; Bingley and Lanot 2002 „The incidence of income tax on wages and labour supply“, Journal of Public Economics; Lang 2003 „The Effects of the Payroll Tax on Earnings: A Test of Competing Models of Wage Discrimination“, Econometric Society 2004 North American Winter Meetings.) Rozdíly mezi těmito výsledky lze zdůvodnit rozdíly v charakteristikách trhu práce v jednotlivých zemích a v institucionálních pravidlech sociálního pojištění a dalších vládních programů financovaných z pojistného. Plné promítnutí pojistného do mezd bylo zjištěno u těch programů sociálního pojištění, ve kterých je silná vazba mezi placením pojistného a dávkami (důchody, podporou v nezaměstnanosti apod.), které daňový poplatník zpětně získává. V Česku je provázanost mezi pojistným a dávkami slabá; při absenci konkrétního odhadu na domácích datech tak řadíme Česko do druhé skupiny studií a předpokládáme rozdělení dopadu pojistného v poměru 50-50 mezi zaměstnance a zaměstnavatele.

¹¹ Odvození vzorce pro dopad změn v pojistném na čisté mzdy zaměstnanců a čisté zisky podnikatelů, zohledňující specifika českého daňového systému, je k dispozici na požádání.

¹² Přehled dosavadního výzkumu podávají Giertz, Saez a Slemrod 2009 „The elasticity of taxable income with respect to marginal tax rates: A critical review“ NBER working paper; a Kopczuk 2010 „Polish Business Flat Tax and Its Effect on Reported Incomes: Preliminary Analysis“. Working paper zkoumá, jak se po zavedení rovné daně v Polsku změnila vykázaná příjmy podnikatelů, kteří přešli pod rovnou daň. Snížení mezní daňové sazby ze 40 na 19 procent spojené se zrušením řady odečitatelných položek vedlo ke zvýšení vykázaných příjmů o téměř 40%. Gorodnichenko, Martinez-Vazquez and Sabirianova Peter 2010 „Myth and reality of flat tax reform: Micro estimates of tax evasion and productivity response in Russia“, Journal of Political Economy, ukazují, že po zavedení rovné daně v Rusku klesly daňové úniky poplatníků, jejichž mezní daňová sazba se po zavedení rovné daně výrazně snížila, o 9% ve srovnání s poplatníky, jejichž mezní daňová sazba se po zavedení rovné daně změnila jen nepatrně.

¹³ Anglicky elasticity of taxable income with respect to the net-of-tax-share. Elastičta základu daně udává, o kolik procent se změnil základ daně, když se podíl z mezního příjmu, který poplatníkovi zůstává po zdanění, zvýší v důsledku změny daňové sazby o jedno procento. Je definována vzorcem $\epsilon = (dY/d(1-\tau)) * (Y/(1-\tau))$, kde Y je základ daně a τ je mezní daňová sazba (zahrnující daň z příjmu i sociální a zdravotní pojištění).

¹⁴ Statistika rodinných účtů, detaily jsou dostupné například zde: <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3001-10>.

Využíváme váhy poskytnuté ČSÚ, abychom docílili reprezentativního vzorku. Váha jednotlivých skupin domácností odpovídá jejich podílu zjištěnému v šetření Životní podmínky ČSÚ, který by měl odpovídat podílu v celé populaci. Počet domácností důchodců bez ekonomicky aktivních členů byl pro zjišťování zredukován, při zpracování se tato disproporce eliminuje převážením. Průměrná zpravodajská domácnost bývá cca o 10% menší než průměrná hospodářská domácnost v ČR podle šetření Životní podmínky, protože z důvodů náročnosti vedení zápisů jsou ve zpravodajském souboru SRÚ méně zastoupeny vícečlenné resp. více generační domácnosti.

¹⁵ Průměrné čisté příjmy na spotřební jednotku v domácnosti jsou běžně používány např. v analýzách OECD. Spotřební jednotky podle stupnice OECD mají váhy definované takto: první dospělý v domácnosti = 1.0, každý další dospělý (osoba starší 13 let) = 0.7, každé dítě (13leté nebo mladší) = 0.5. V Předběžné analýze IDEA z 16. prosince 2010 jsme použili členění dle celkového příjmu domácnosti. Z tohoto důvodu se některé výsledky zde prezentované liší od předběžné analýzy. Pro tuto změnu jsme se rozhodli kvůli lepší vypovídací hodnotě a převládajícím mezinárodním statistickým standardům; na druhou stranu členění podle celkového příjmu je srozumitelnější pro běžného čtenáře.

¹⁶ Členění položek ve statistice rodinných účtů je dostatečně detailní a u naprosté většiny položek umožňuje přesně zařadit položku do odpovídající sazby DPH. Jen u některých jsme byli nuceni přijmout pokud možno co nejméně arbitrární předpoklady. Např. výdaje na leteckou dopravu jsou v SRÚ vykazovány celkové, přičemž vnitrostátní podléhají DPH a mezinárodní nikoli. Leteckou dopravu řadíme ze sta procent do nezdaněných položek. Jedinou výraznější komplikací jsou výdaje na pořízení nemovitosti, kdy stavby nových bytů a domů podléhají (až na výjimky) 10% sazbě DPH, zatímco pořízení starších nemovitostí nikoli. Rovněž údaje o koupi nemovitostí podléhají velké výběrové chybě, neboť jen malé procento domácností v daném roce kupuje nemovitost a jejich ceny mají též velký rozptyl. Z těchto důvodů jsme se rozhodli celkovou částku na nové bydlení složit ze dvou položek. První jsou splátky půjček na dům a byt, které jednorázový výdaj na nemovitost rozpočítávají na průběžné platby. Jsou zatíženy mnohem menší výběrovou chybou. Druhou, výdaje na koupi nemovitosti, započítáváme pouze u těch domácností, které nemovitost koupily za hotové (na základě proměnných v SRÚ tak klasifikujeme domácnosti, které si nevzaly půjčku na dům a byt nebo nemají splátky půjček na dům a byt). Tímto se vyhýbáme dvojímu započítání nákladů na nové bydlení. Protože se nám nepodařilo zjistit přesné informace, u celkových výdajů na nové bydlení předpokládáme, že polovina jich byla vynaložena na stavbu nových bytů a domů (a podléhá tedy 10% sazbě DPH) a druhá polovina na pořízení starších nemovitostí (tedy nepodléhá DPH).

¹⁷ Z údaje o hrubé mzdě počítáme změnu superhrubé mzdy a tedy i daně z příjmů (v krátkém období) a změnu čisté mzdy zohledňující přizpůsobení mezd dle předpokladů v kapitole 2 (v dlouhém období). U daně z příjmů zohledňujeme fakt, že u zaměstnanců, kteří platí nulovou či velmi nízkou daň z příjmu, se snížení superhrubé mzdy neprojeví ve snížení daně z příjmu či se projeví jen částečně.

¹⁸ Zdroj: odbor daňové politiky Ministerstva financí.

¹⁹ Statistika rodinných účtů udává výdaje v roce 2009. Prezentované výsledky vycházejí z hrubých dat, nejsou indexovány na úroveň roku 2011. Na procentní odhady toto nemá vliv, absolutní lze převést na hodnoty roku 2011 mírou inflace.

²⁰ Do celkových výdajů domácností začleňujeme všechny peněžní výdaje na potraviny včetně nápojů a restauračního stravování, průmyslové zboží od oblečení přes knihy po tabák, služby od energií, přes dopravu, po lékařskou péči. Naše definice výdajů zahrnuje dále (dle metodiky ČSÚ) daň z nemovitostí, dědickou daň, správní a jiné poplatky, příspěvky organizacím, pojištění domácnosti, automobilu a ostatní pojištění, nikoli však životní a penzijní pojištění (které mají ekonomickou funkci úspor), a nikoli spotřebního výdaje. V případě nákupu předmětů dlouhodobé spotřeby na úvěr započítáváme do výdajů pouze výdaje na samotný nákup předmětu, nikoli však už samotné splátky úvěru. (Důvodem je jednak nutnost nepočítat výdaj na stejnou věc dvakrát, jednak skutečnost, že změny DPH se projeví primárně v pořizovací ceně předmětů dlouhodobé spotřeby). K započtení výdajů na nemovitosti viz poznámka 16.

²¹ Výsledky nikterak nezapočítávají eventuelní přesun pojistného do penzijních fondů. Krátkodobě toto opatření nemá vliv na disponibilní příjem – část daně je přesunuta na spotřebu realizovanou za mnoho let dopředu. Pokud důchod vyplácený fondy bude vyšší než krácení penze ve státním průběžném systému, potom přesun pojistného do fondů zvyšuje celoživotní příjem domácnosti. Toto ovšem nelze posoudit bez znalosti pravidla, podle kterého se penze ze státního systému bude krátit. Velká část lidí k fondům nepřejde – uvedené výsledky tedy popisují úplný dopad na ty, kteří zůstanou ve státním systému. Zohlednění těchto aspektů by vyžadovalo rozšíření analýzy na celoživotní horizont a šlo by nad rámec této studie.

²² Přes ¾ domácností důchodců se nachází ve 2. až 5. decilu.

²³ Výsledek je k dispozici na vyžádání.

²⁴ V našem výpočtu činí průměrný růst životních nákladů 2.02 procenta.

²⁵ Celkové výdaje rodin se třemi dětmi jsou v průměru 31,858 Kč měsíčně, zatímco celkové výdaje rodin se dvěma dětmi jsou 32,013 Kč.

²⁶ Jeden důležitý mechanismus není v odhadech zohledněn, a tím je změna spotřeby při změnách DPH, neboť si nejsme vědomi vhodné empirické literatury, na které bychom odhad postavili. Spotřebitelé zareagují jednak substitucí mezi různými typy zboží – spotřeba zboží a služeb, které jsou nyní v nižší sazbě, klesne relativně k ostatnímu zboží. Tento aspekt je pro odhad dopadů na rozpočet irelevantní – při sjednocení sazeb bude nárůst příjmů z DPH stejný bez ohledu na to, do jaké míry domácnosti realokují spotřebu. Spotřebitelé dále nárůst životních nákladů v určité míře rozloží mezi nižší reálnou spotřebu a reálné úspory. Pokles reálné spotřeby sníží i základ daně z přidané hodnoty a tedy i příjmy z této daně. Maximálně může reálná spotřeba klesnout o růst indexu cen minus růst příjmů. Při sjednocení DPH na 19% je to v dlouhém období 1.97% pro průměrnou domácnost, při sjednocení DPH na 19% a snížení pojistného o 5% naopak spotřeba průměrné domácnosti mírně vzroste.

²⁷ Sněmovní tisk 102/0, část č. 14/31 VI. n. z. o státním rozpočtu ČR na rok 2011, Příloha C, Tabulky státního rozpočtu: <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=63961#prilohy>.

²⁸ To činí celkem 34% hrubé mzdy, tj. 21.5% na důchodové pojištění, a zbývající část jde na zdravotní a nemocenské pojištění a politiku zaměstnanosti

²⁹ Příjmů z podnikání se tento efekt netýká, neboť pojistné se neodčítá od základu daně z příjmu.

³⁰ Dle našeho odhadu je to 18 procent pro výdaje na mezispotřebu a 8 procent na investice.

³¹ Zdroj: Ekonomické informace ve zdravotnictví 2009, Ústav pro informace ve zdravotnictví, str. 66. Číslo zahrnuje jak proplácení léků občanům (36.6 miliard), tak zdravotnickým zařízením (15.4 miliardy).

³² Hlavní agregáty sektoru vládních institucí, ČSÚ, Náhrady zaměstnancům (http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hlavni_agregaty_sektoru_vladnich_instituci_tab_0200).

³³ Toto pojistné platí stát sám sobě, nicméně pokles vybraného pojistného za státní zaměstnance je též obsažen ve výpočtu změny příjmů.

³⁴ Dle údajů o příjmech domácností ze sociálních dávek ve Statistice rodinných účtů by zvýšení dávek o 2.025 procent zvýšilo příjmy průměrné domácnosti o 29.2 Kč měsíčně. Při počtu domácností 4.35 milionu to celkem činí 1.524 miliardy ročně.

³⁵ Tento odhad vycházející z daňových základů je vyšší než odhad, který lze naivně získat extrapolací zvýšených výdajů průměrné domácnosti (577 Kč měsíčně), tj. 31.1 miliardy. Důvodů je několik: Značnou část DPH neplatí domácnosti – viz dle našich odhadů vydají zdravotní pojišťovny dodatečně 4.6 miliardy, a další miliardy jiné veřejné subjekty. DPH se též vybírá od turistů nakupujících v Česku, a na transakcích mezi firmami, kdy kupující firma není plátcem DPH. Určitou diskrepanci způsobuje fakt, že statistika rodinných účtů nezachycuje ty úplně nejbohatší domácnosti s ročními výdaji nad 1 milion Kč. Těch je v populaci zhruba 1%, ale jejich podíl na celkové spotřebě (a tedy i DPH) je v řádu 4–5 procent. Domácnosti v souboru jsou v průměru o cca 10% menší, než v populaci, a domácnosti s větším počtem členů mají i vyšší výdaje.

³⁶ OECD (2009) Pensions at a glance: Retirement-income systems in OECD countries. (p. 43). Augusztinovics M., R.I. Gal, A. Matits, L. Mate, A. Simonovits and J. Stahl (2002): The Hungarian Pension System before and after the 1998 Reform, publikováno v Pension Reform in Central and Eastern Europe, Vol. I (ed. by Fultz. E) 25–93.

³⁷ Průzkum společnosti SANEP uskutečněný 30. prosince 2010 – 5. ledna 2011, Výzkum společnosti Ipsos Tambor pro VIII. Mezinárodní fórum Zlaté koruny, říjen 2010.

³⁸ V našem výpočtu považujeme za výdaje státního rozpočtu na platy jednak náklady na platy státních zaměstnanců a ozbrojených sil přímo uvedených jako výdaje státního rozpočtu (příloha F, tabulka T-1, řádek 50 státního rozpočtu na rok 2011), jednak výdaje příspěvkových organizací, jejichž mzdové náklady na hlavní činnost jsou přímo hrazeny ze státního rozpočtu (příloha F, tabulka T-14, sloupec J). Např. platy učitelů základních škol jsou brány jako výdaje státního rozpočtu, neboť při snížení pojistného může stát jednoduše snížit dotaci školám na platy a tato úspora přímo připadne státu. Platy úředníků obecních úřadů jako výdaje státního rozpočtu brány nejsou, neboť jsou hrazeny z rozpočtů obcí, a příspěvky státu obcím nejsou obecně přímo vázány na platy úředníků.

³⁹ Vzhledem ke značné podinvestovanosti veřejné infrastruktury krajů a obcí či nedávnému krácení příspěvků obcím na výkon státní správy je určitý přesun financí z centra žádoucí.

⁴⁰ Zejména zákon o rozpočtovém určení daní.

⁴¹ Předběžná analýza IDEA, Dušek, Janský, 16. prosince 2010, „Odhad dopadů navrhovaných změn sazeb DPH na životní náklady domácností“ (http://idea.cerge-ei.cz/documents/pa_201001.pdf).

⁴² Zdroj: Ministerstvo financí ČR.

⁴³ Odvození vzorce je k dispozici na požádání.

⁴⁴ Český statistický úřad: Celkový počet zaměstnanců a průměrné hrubé měsíční mzdy podle ISEKTOR za ČR úhrnem (fyzické osoby), kód tabulky 310609q4190.

⁴⁵ Zjistit podíl nákupů zboží a služeb ze státního rozpočtu, ev. veřejných rozpočtů celkem, podle sazeb DPH vládní statistiky bohužel přímo neumožňují. Dle databáze veřejných zakázek sestavené pro projekt zIndex.cz (Chvalkovská, Janský, Skuhrovec) bylo z dostupných dat pouze 7.7 procent nákupů v režimu veřejných zakázek zatíženo 10% sazbou DPH, oproti 25% u domácností.

⁴⁶ Český statistický úřad, Hlavní agregáty sektoru vládních institucí dle metodiky národních účtů (http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hlavni_agregaty_sektoru_vladnich_instituci_tab_0200).

⁴⁷ Mezispotřeba zahrnuje nákupy materiálu, vody, paliva, elektrické energie, služeb, 70% cestovních výdajů, 50% placených správních poplatků, soudní poplatky nebo spotřebu drobných předmětů, jejichž cena je nižší než 20,000 Kč. Položka také zahrnuje výdaje na destruktivní techniku a odhad spotřeby bankovních služeb (tzv. FISIM). Naopak výdaje spojené s finančním leasingem jsou vyloučeny.

Tvorba hrubého kapitálu je souhrnem tvorby hrubého fixního kapitálu, změn zásob a čistého pořízení cenností. Definice dle Českého statistického úřadu a metodiky národních účtů (http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hlavni_agregaty_sektoru_vladnich_instituci_tab_0200).

⁴⁸ Ekonomické informace ve zdravotnictví 2009, Ústav pro informace ve zdravotnictví, str. 66. Číslo zahrnuje jak proplácení léků občanům (36.6 miliard), tak zdravotnickým zařízením (15.4 miliardy).

⁴⁹ Zdroj: Makroekonomický rámec návrhu státního rozpočtu na rok 2011.

⁵⁰ Zdroj: Český statistický úřad, symetrická tabulka input-output za rok 2007, dostupná na adrese http://apl.czso.cz/nufil/sut/SIOT_2007s_cz.xls. Matice uvádí nákupy každého sektoru ekonomiky od všech ostatních sektorů. Jako součásti veřejného sektoru bereme školství, zdravotnictví, vědu a výzkum, a obranu a veřejnou správu. Ke každému sektoru, od kterého veřejný sektor nakupuje, přiřazujeme příslušnou sazbu DPH. Ve sporných případech (např. pozemní doprava je vykazována jako celek, přestože jednotlivé formy dopravy jsou zdaněny jinými sazbami DPH) dělíme nákupy v poměru 50/50 na sníženou a zvýšenou sazbu. Tyto předpoklady zřejmě nadhodnocují skutečný podíl nákupů veřejného sektoru ve snížené sazbě.

⁵¹ Zdroj: databáze veřejných zakázek sestavené pro projekt zIndex.cz (Chvalkovská, Janský, Skuhrovec 2011).

⁵² Teoreticky se změny DPH mohou promítnout do cen vládních nákupů v jiné míře než do cen pro běžné spotřebitele. Důvodem může být např. rozdílná elasticita poptávky ve veřejném sektoru či zkorumpovanost veřejných zakázek. Nejsme si ovšem vědomi žádného empirického odhadu, který by tyto dopady zkoumal specificky pro veřejný sektor.

⁵³ Státní rozpočet 2011, příloha F, tabulka T-1, položky 513, 515, 516, 517 (neinvestiční výdaje), položky 611, 612, 633–635 (investiční výdaje a investiční dotace veřejným subjektům).

⁵⁴ Hlavní agregáty sektoru vládních institucí, ČSÚ, Náhrady zaměstnancům (http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hlavni_agregaty_sektoru_vladnich_instituci_tab_0200).

IDEA DĚKUJE VŠEM SVÝM SPONZORŮM V ROCE 2011

Deloitte.

 ERNST & YOUNG
Quality In Everything We Do

PRICEWATERHOUSECOOPERS

KPMG Česká republika

**pan Antonín Fryč,
generální ředitel,
WAREX, s. r. o.**

Jak by daňové změny dopadly na domácnosti a veřejné rozpočty
Studie Institutu pro demokracii a ekonomickou analýzu

Autoři: Libor Dušek, PhD., Petr Janský, M.Sc.

Vydavatel: Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i.,
Politických vězňů 7, 111 21, Praha 1, Česká republika

Vytiskl: Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i.

1. vydání 2011

Elektronická verze této publikace je k dispozici na:
http://idea.cerge-ei.cz/documents/Studie_2011_01_Dane

O IDEA

Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA) je projektem Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. Projekt vznikl z iniciativy a pod vedením prof. Jana Švejnara. IDEA je moderní a politicky nezávislé myšlenkové centrum (think-tank), které vytváří a nabízí širokou škálu podstatných myšlenek a názorů pro veřejnou sféru, založených na solidní analýze; přispívá ke vzniku celonárodní vize a strategie pro budoucnost a poskytuje občanům dostatečné informace k tomu, aby byl jejich hlas výrazněji slyšet uprostřed společenského dění a jejich zvolené představitelé vedl k odpovědnosti vůči veřejným zájmům.

Principy fungování IDEA

1. Vytváření shody na základě intelektuální otevřenosti – přijímání volné soutěže myšlenek, otevřenost podnětům z různých částí světa, přehodnocování existujících stanovisek vzhledem k novým výzvám.
2. Využívání nejvhodnějších teoretických a praktických poznatků – snaha o rozvinutí postupů na základě nejlepších teoretických i praktických poznatků (z České republiky i ze zahraničí).
3. Zaměření aktivit na vytvoření efektivní politiky a strategie České republiky – doplňovat akademické instituce vytvářením podkladů efektivní a operativní způsobem.

<http://idea.cerge-ei.cz>